

OTDK-DOLGOZAT

Sebők Melinda
BA

2013

AZ ÉLETSZÍNVONAL NEMZETKÖZI ÖSSZEHASONLÍTÁSA

INTERNATIONAL COMPARISON OF LIVING STANDARDS

Sebők Melinda

Kézirat lezárva: 2011. április 7.

Napjainkban a médiában előszeretettel hangoztatott fogalom az életszínvonal, annak változása, valamint a különböző országokban tapasztalható életszínvonal (tágabb értelemben jólét) összehasonlítása. A magyar népesség pesszimista hozzáállása miatt az általános visszhang hazánkban az, hogy szinte mindenki jobban él, mint mi. Ez elgondolkodtatott és témaválasztásom is erre vezethető vissza, mert úgy véltem, hogy ebben a témakörben érdemes kutatást végezni.

Vizsgálódásomat szakirodalmi alapon végeztem, ehhez a vizsgált számszerűsíthető mutatók elemzése társult. Dolgozatomban kitérek az életszínvonal-kutatás fejlődésére, az életszínvonal mérésére (illetve több ország életszínvonalának összehasonlítására) alkalmas mutatók és az ezt befolyásoló jelenségek elemzésére. Többek között elemzem hazánk GDP, HDI értékeit, továbbá az infláció, a munkanélküliség és a bérek alakulását a világ más országainak értékeivel összehasonlítva.

Living standards (welfare), their difference, moreover their comparison in various countries have become a preferably used expression in the media nowadays. Due to the pessimistic attitude of Hungarian population, the general echo in Hungary is that almost everybody else lives better than us. This phenomenon made me think and my theme-choice can be originated from this. I reckoned that it is worth examining this topic.

My examination is based on special literature, beside this I made an analysis of different, numerical indicators. In this essay I show the development of the examination of living-standards, the different methods of measuring and evaluating them, moreover the analysis of different influencing factors and phenomena (in lots of countries). Among these I analyze our GDP, HDI index, additionally the development of inflation, unemployment and income in Hungary, in comparison with other countries' data.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	1
1.1. Témafelvetés	1
1.2. Hipotézisek.....	2
1.3. A kutatás módszertana.....	3
2. Az életszínvonal kutatásáról általában	4
2.1. Mi az életszínvonal?	4
2.2. Az életszínvonal kutatásának fejlődése	5
2.3. Az életszínvonalat meghatározó tényezők (nemzetközi szinten).....	6
2.4. Az életszínvonal mérésére alkalmas gazdasági tényezők	7
3. A jólét mérésére használt mutatók áttekintése, a célra való alkalmasságuk értékelése	9
3.1. Bruttó hazai termék (GDP)	9
3.1.1. A GDP fogalma	9
3.1.2. A GDP története	10
3.1.3. Mit tudunk mérni a GDP-vel ... és mit nem ?	12
3.1.4. Gazdasági növekedés versus társadalmi jólét	15
3.2. A jólét mérésére alkalmas egyéb mutatók.....	15
3.2.1. Emberi Fejlődési Index (Human Development Index = HDI).....	16
3.2.1.1. Minek a mérésére jó a HDI?	16
3.2.1.2. Fejlettségi rangsorok	17
3.2.1.3. Az emberi fejlődési mutató értékelése	23
3.2.2. A fenntartható gazdasági jólét mutatója (Index of Sustainable Economic Welfare = ISEW).....	23
3.2.2.1. Az ISEW felépítése	23
3.2.2.2. Az ISEW összehasonlítása a GDP-vel	24
3.2.2.3. Az ISEW értékelése.....	25
3.2.3. A valódi fejlődés mutatója (Genuine Progress Indicator = GPI)	26
3.2.3.1. A GPI kifejlesztése	26
3.2.3.2. A GPI bemutatása és értékelése	26
4. Egyéb – az életszínvonalat befolyásoló – makrogazdasági tényezők	28
4.1. Infláció	28
4.1.1. Mérése	28

4.1.2. Az infláció társadalmi költségei	36
4.2. Munkanélküliség	36
4.3. Bérek	41
4.3.1. A minimálbér nemzetközi összehasonlítása.....	42
4.3.2. A bérek összehasonlítása szakmánként nemzetközileg.....	44
4.3.3. A bérek összehasonlítása Magyarországon	53
4.3.4. Hol a legdrágább az élet?	55
5. Összefoglalás.....	57
5.1. A hipotézisek értékelése.....	57
5.2. Összegző gondolatok, javaslatok	58
Irodalomjegyzék.....	61
Mellékletek.....	I

Táblázatjegyzék

1. táblázat: A kutatás módszertana	4
2. táblázat: Országok HDI és GDP szerinti rangsora	18
3. táblázat: Infláció a világ néhány országában 2000-től (előző év=100%)	29
4. táblázat: Európai infláció 2000-től (előző év=100%)	30
5. táblázat: A magyar fogyasztói árindex összetevőinek éves átlagos változása 1985-től (az előző év = 100%).....	33
6. táblázat: Mennyivel drágultak az élelmiszerárak 2001-2011? (Ft-ban).....	34
7. táblázat: A 2010. decemberi inflációs jelentés inflációs és GDP előrejelzése (%).....	35
8. táblázat: Egészségügyi bérek nemzetközileg, 2005	45
9. táblázat: Mennyit kell dolgozni, hogy meg tudjunk venni egy Big Mac-et, 1 kg kenyeret, 1 kg rizst vagy 1 iPod nanot?	52
10. táblázat: Átlagos kereset szakmánkénti és ágazatonkénti összehasonlítása Magyarországon, 2005	54
11. táblázat: A világ legdrágább nagyvárosai	55

Ábrajegyzék

1. ábra: A vásárlóerő-paritáson mért egy főre jutó GDP, 2008.....	12
2. ábra: A világ országainak fejlettségi szintje a HDI érték alapján, 2010	17
3. ábra: HDI és GDP általi rangsor.....	20
4. ábra: Az EU (27) HDI rangsora, 2007	21
5. ábra: Magyarország HDI értékei, 1980–2010	22
6. ábra: A GDP és az ISEW összehasonlítása.....	25
7. ábra: A GPI és a GDP összehasonlítása az USA-ban és Ausztráliában.....	27
8. ábra: Főbb európai országok és gazdasági nagyhatalmak fogyasztói árindexének változása az előző évhez képest (%), 2009	32
9. ábra: Munkanélküliség Európában, 2010. november.....	38
10. ábra: Férfi munkanélküliség Európában, 2010. szeptember (ezer fő).....	39
11. ábra: Női munkanélküliség, 2010. szeptember (ezer fő).....	39
12. ábra: Munkanélküliségi ráta Magyarországon, 1992–2010 (%)	40
13. ábra: Nyilvántartott álláskereső a munkavállalási korú népesség százalékában, 2010 október.....	41
14. ábra: Minimálbér, 2010	43
15. ábra: Segédápolók bérei.....	45
16. ábra: Nővérek bérei.....	46
17. ábra: Mennyit kell dolgozni, hogy meg tudjunk venni egy Big Mac-et?.....	51

1. Bevezetés

1.1. Témafelvetés

Mennyire eltérő az életszínvonal minősége különböző országokban? Hol érdemes élni és dolgozni? Hol élnek jobban az emberek, mint mi? Nap, mint nap halljuk ezeket a kérdéseket a televízióban, a rádióban és egyéb médiában, melyek arra sarkallják az embert, hogy felkutassa azt, hogy hazánkban az életszínvonal minősége tényleg olyan rossz az európai átlaghoz képest, hogy szakmunkások és diplomások százai menjenek külföldre szerencsét próbálni egy jobb világ reményében.

Témaválasztásom is erre a mindenki számára izgalmas és rejtélyes összehasonlításra vezethető vissza. Szeretném feltárni a különböző országokban élő lakosság eltérő életszínvonalának okait, rávilágítani Magyarországra, az Európai Unió és más külföldi országok életminőségének különbségeire. Ennek érdekében megvizsgálom a GDP-t és egyéb jóléti mutatókat, valamint ezek a jólét és az életszínvonal minőségének mérésére való alkalmasságát. Ezen kívül választ szeretnék kapni arra a kérdésre is, hogy milyen mértékben lehet az életszínvonalat – egy nap, mint nap érzékelt, mégis kevésbé megfogható jelenséget – mennyiségi mutatókkal kiszámolni illetve, hogy mely alternatív gazdasági mutatók alkalmasak a – mindennapi életben is tapasztalható – jólét és életszínvonal kifejezésére.

Továbbá áttekintem a javak és szolgáltatások nemzetközi árszínvonalát, az infláció hatását a fogyasztásra és a jólétre. Összehasonlítom egyes országokban lévő munkanélküliség mértékét, ennek társadalmi, jóléti hatásait. Valamint megvizsgálom különböző nemzetek minimálbérét és átlagkeresetét (nemre, szakmára, iskolai végzettségre tekintettel), ezzel próbálva feltárni az életszínvonalbeli különbségek okait. A dolgozat terjedelmi korlátai miatt sok, az életszínvonalat befolyásoló mutatót nem tudok mélyebben megvizsgálni. Ennek „ellensúlyozására” több olyan számszerűsíthető tényezőt elemzek, amelyek az életminőséget alapvetően befolyásolják.

A dolgozat első fejezetében témaválasztásom okait mutatom be és hipotéziseket fogalmazok meg az életszínvonal kutatására alkalmasnak vélt mutatókkal, jelenségekkel kapcsolatban. Ezeket a dolgozatom további fejezeteiben bontom ki, magyarázom meg és adatokkal, elemzéssel támasztom alá vagy cáfolom meg. A második fejezetben kizárólag elméleti összefoglalást mutatok be az életszínvonal kutatásáról, a kutatás fejlődéséről, továbbá különböző tényezők alkalmazásának lehetőségéről, melyek figyelembe vételével az életszínvonal-kutatók megpróbálják meghatározni ezt az igen nehezen számszerűsíthető

fogalmat. A további fejezetekben, melyekben a jólét mérésére használt mutatókat, az inflációt, a munkanélküliséget és a béreket elemzem, az elméleti részen túl, már számítások és összehasonlítások is találhatóak, melyekkel a korábban meghatározott tételek helyességét, vagy hamisságát kívánom bizonyítani.

1.2. Hipotézisek

A következőkben szeretnék néhány előzetes feltevést meghatározni, amelyek köré felépítem az elemzésemet és melyeket a dolgozat következő fejezeteiben – a kutatás eredményeitől függően – igazolni, illetve cáfolni fogok.

Első hipotézisem: A GDP (bruttó hazai termék), mely a gazdasági növekedést hivatott mérni, nem alkalmas a jólét mérésére. Feltételezésem szerint kiszámítása során túlságosan nagy jelentőséget tulajdonít a piaci, számlákkal igazolható ügyleteknek és sok olyan pénzben nem mérhető tényezőt kihagy, melyek alapjaiban befolyásolják egy társadalom jólétét, életszínvonalát.

Második hipotézisem: A GDP-t helyettesíteni lehet alternatív mutatókkal, melyek alkalmasabbak a jólét megfelelő mérésére és országokban tapasztalható életszínvonal összehasonlítására. Az alkalmasnak vélt mutatókból hármat emelnék ki: az emberi fejlődési indexet (HDI), a fenntartható gazdasági jólét mutatóját (ISEW) és a valódi fejlődési indexet (GPI). A dolgozatban azt szeretném bizonyítani, hogy a fent említett három index a nemzetek jólétét megfelelően méri és lehetőséget biztosít az összehasonlításra is.

Harmadik hipotézisem: Az infláció befolyásolja az életszínvonal minőségét. A pénz romlásának köszönhetően az emberek úgy érzik többet kell fizetniük ugyanazokért a termékekért ugyanannyi, vagy arányaiban kevesebb pénzből gazdálkodva. Ez visszafogja a fogyasztást és emiatt kevesebb termelésre lesz szükség, amely pedig olyan társadalmi problémákat okoz, mint gyárbezárások és munkanélküliség, melyet a következő hipotézis fejt ki.

Negyedik hipotézisem: A munkanélküliség súlyos társadalmi károkat okoz, melyek következménye az életszínvonal csökkenése. Egyéni és társadalmi problémákat egyaránt okoz. Nemcsak azt kell figyelme venni, hogy egy családnak kevesebb pénzből kell fenntartania magát, hanem az egész társadalomra, pontosabban az aktív keresőkre és az államra is plusz terhet rak a fizetendő munkanélküli segély formájában. Nem beszélve a munkanélküliség okozta pszichológiai problémákról, társadalmi depresszióról és a kiutat ígérő bűnözés fellendüléséről.

Ötödik hipotézisem: A bérek alapjaiban meghatározzák egy társadalom jólétét. Feltételezem, hogy az adott életszínvonal fenntartásához fontos tényező, és talán a legalapvetőbb, hogy mennyiből gazdálkodhatunk. Ezért lényegesnek tűnik, hogy a magyar minimál- és átlagbéreket a kormány az európai átlaghoz igyekezzen igazítani.

1.3. A kutatás módszertana

Dolgozatom megírásánál deduktív módszert alkalmaztam, mert úgy véltem, hogy a legmegfelelőbb az életszínvonal témájában ilyen módon vizsgálódni. Hipotéziseimet elméleti alapokon, a szakirodalomból merített információkat figyelembe véve fogalmaztam meg, majd a kutatás java részét ezek helyességének ellenőrzésére fordítottam. Így adatokat gyűjtöttem a különböző jelenségekről, tényezőkről, majd a szekunder adatok alapján döntöttem a hipotézisek elfogadásáról vagy elvetéséről. Hazai és nemzetközileg elismert statisztikai (pl. Központi Statisztikai Hivatal, Európai Statisztikai Hivatal) és gazdasági intézmények (pl. Magyar Nemzeti Bank, Nemzetközi Munkaügyi Szervezet) jelentéseit, információit, valamint a témához kapcsolódó szakirodalmat egyaránt igénybe vettem.

Az életszínvonal-kutatásra a kvalitatív elemzés is megfelelő, ám próbáltam számokban, mennyiségekben kifejezhető adatokat találni, melyek objektív összehasonlításra biztosítanak lehetőséget, majd az adatelemzést statisztikai módszerekkel végeztem.

A dolgozatban megjelenő gazdasági mutatók nagy részét úgy vizsgáltam meg, hogy áttekintettem az egész világra vonatkozó adatokat, majd szűkítettem Európára, vagy az Európai Unióra és végül a magyar viszonyokat vizsgáltam. A legtöbb mutatót világviszonylatban, európai lebontásban és hazai vonatkozásban is vizsgáltam és elemeztem. Azonban a GDP vizsgálatát nem tartottam fontosnak lebontani európai illetve magyar szintre, mert a lényeges eltéréseket és az országok közti kontrasztot világviszonylatban látni a legélesebben. Az ISEW és a GPI mutatót ellenben nem állt módomban szélesebb körben elemezni, mert a mutatók országokra lebontott értéke és ezek publikálása csak néhány országra korlátozódott a kiszámítás adatigényessége miatt. A vizsgálatom szintjeinek áttekintését segíti a következő táblázat (1. táblázat).

1. táblázat: A kutatás módszertana

Gazdasági mutató Vizsgálódás szintje	GDP	HDI	ISEW	GPI	Infláció	Munkanélküliség	Bérek
Világ (bizonyos országok)	X	X	X	X	X	X	X
Európa (EU)		X			X	X	X
Magyarország		X			X	X	X

Forrás: Saját szerkesztés

2. Az életszínvonal kutatásáról általában

2.1. Mi az életszínvonal?

Az életszínvonal egy – mindenki számára – ismert, de mégis nehezek körülírható fogalom. Az emberek tudják, hogy mire kell gondolniuk, amikor megkérdezik tőlük, hogy milyen életszínvonalon élnek, de mégis ennek konkrét meghatározása rendkívül nehéz. Kapcsolatba hozható, talán azonosítható is a jóléttel, az életmóddal és az életminőséggel, amit egy adott egyénre és egy egész társadalomra vonatkoztatva is vizsgálhatunk. A Közgazdasági Kislexikon (1987) meghatározása szerint az életmód „az emberek (egyének, családok, rétegek) mindennapi magatartási-tevékenység rendszere. Magában foglalja mindazokat a tipikus életfunkciókat, amelyeket az emberek élettevékenységük során környezetükkel (munkahely, család, stb.), valamint tágabb társadalmi kapcsolatrendszerükben (politika, kultúra, ideológia, stb.) átélnek, illetve megvalósítanak. Az életmód olyan átfogó fogalom, amely felöleli az életkörülmények és az életszínvonal kategóriáját is”.

Leszűkítve az életszínvonalra a fogalom-elemzést azt mondhatjuk (Közgazdasági Kislexikon, 1987), hogy „Az életszínvonal az életmód legfontosabb eleme, a családok, a rétegek, az osztályok, illetve az egész társadalom szükségleteinek kielégítési foka, ennek viszonylagos (korábbi helyzethez vagy más egyénhez, családhoz, stb. viszonyított) színvonala”. Nem kizárólagosan az egyén anyagi helyzete határozza meg az életszínvonalat, a jólétet. Ahogy az ismert frázis is szól: „A pénz nem minden.” Gazdasági helyzetén túl társadalmi, szociális lehetőségei és pszichológiai állapota (elégedettsége) is befolyásolják életét, annak minőségét. (Márfi, 2007)

2.2. Az életszínvonal kutatásának fejlődése

Miért is alakult ki az életszínvonal kutatás? Mert az embereket érdekli, hogy külföldön jobban élnek-e náluk embertársaik, hova lenne érdemes költözni, vagy mely közeli országban lenne érdemes munkát vállalni. Ezenkívül az állam vezetőinek is fontos tudni, hogy az ország lakosai milyen helyzetben vannak és milyen színvonalon élik mindennapjaikat. Hiszen ismerve az életszínvonal-kutatás eredményeit, az adatokat be tudják építeni gazdaságpolitikájukba és ki tudnak alakítani egy a lakosságnak – a választóiknak – is elfogadható költségvetést és adózási rendszert, illetve választási kampányukban reklámozni tudják saját kormányzati időszakuk pozitív, jólétet okozó intézkedéseit, vagy hangsúlyozni az ellenzék jólét-„romboló” tevékenységeit. Tehát az életszínvonal kutatás nagyon fontos az átlagembereknek, politikusoknak és a gazdasági szakembereknek is. Viszonylag új tudományterületnek számít, hiszen csak a II. világháború után kezdtek el komolyabban foglalkozni az életmódkutatással. Azonban ma már különálló tudományágként része a gazdaság- és társadalomtudományoknak (Ékes, 2002). Már korábban is foglalkoztak neves közgazdászok és kutatók – habár nem a mai értelemben vett – életmódkutatással, gyökerei egészen az újkor elejéig nyúlnak vissza. A következőkben ezen kutatások rövid összefoglalása következik.

Már a XVIII. században Adam Smith (1940), elismert angol közgazdász foglalkozott az életmód kérdésével és arra jutott, hogy különböző vallások eltérő módon befolyásolják a fogyasztási szokásokat. Hiszen például a protestáns vallás a hívőket a megtakarításokra ösztönzi, így a protestáns társadalmakra a visszafogott fogyasztás jellemzőbb. Így a különböző nemzetek fogyasztási szokásai és ebből következő életmódja az adott országban uralkodó vallásra vezethető vissza. Kortársa, Thomas Robert Malthus (1902) a népszaporulat elemzésén keresztül jutott el az életmód vizsgálatához. Kutatásai alapján arra jutott, hogy mivel nő a népesség, egységnyi élelmiszeren egyre több és több embernek kell osztoznia. Így tehát a gazdasági növekedés hatására a jólét nemhogy nem terjed ki a társadalom minden rétegére, hanem az egyenlőtlen jövedelem- és élelemelosztás miatt inkább a nyomor terjed el. Szerinte a legcélravezetőbb a népességnövekedés stagnálásának biztosítása lenne.

A XIX. században Karl Marx (1952) közvetetten foglalkozott életmódkérdésekkel, amikor a kapitalizmus vizsgálatával párhuzamosan a munkásság életkörülményeit is kutatta. A századfordulón tevékenykedő Thorstein Veblen (1975) használta először azon a fogalmakat, mint életszínvonal, életstílus. Továbbá úgy vélte, hogy kialakulnak életstílus-csoportok, melyek majd saját csoportjuk elvárásai szerint élnek és maga a csoporthoz tartozás

ösztönzi őket az adott csoport életstílusának vállalására. Meghatározta az úgynevezett hivalkodó fogyasztást, mely az újjgazdagokra, a „dologtalan osztály”-ra vonatkozott. Úgy találta, hogy ennek a rétegnek a kívánt életstílus szempontjából már nemcsak a felhalmozott pénz, hanem a társadalmi megbecsülés, presztízs kivívása is fontos. Ezt a nézetet Pierre Bourdieu (1978) is osztja, ő már státuszfogyasztásról beszél. Vagyis azt mondja, hogy a gazdagabb társadalmi réteg azért vásárol presztízstermékeket, márkás, drága fogyasztási cikkeket, hogy ezzel saját rétegét a szegényebbek fölé emelje és így vívjon ki megbecsülést saját maga számára. Bourdieu (1978) ezt így írta: "a különbségek közül azoknak van a legnagyobb presztízse, amelyek a legvilágosabban szimbolizálják a társadalmi struktúrában elfoglalt helyet."

2.3. Az életszínvonalat meghatározó tényezők (nemzetközi szinten)

Az életszínvonalat különböző jobban és kevésbé számszerűsíthető tényező által lehet mérni. Ha különböző országok életszínvonalát szeretnénk összehasonlítani, akkor figyelembe kell venni különféle jól értékelhető mutatószámok mellett kevésbé konkrét és nem csak gazdasági komponenseket. Ezen tényezők a következők lehetnek (Ékes, 2002):

- az adott ország makrogazdasági teljesítményét leíró mutatók (pl. GDP, GNP, GNI, NNP);
- a lakosság összjövedelmének megoszlása a népesség különböző szintjein (hányan kerülnek a létminimum alá, hányan tartoznak a felső tízezerhez);
- a termelési eszközök fejlettségi színvonala;
- a környezetvédelem hatékonysága;
- a lakosság demográfiai összetétele (kereső-eltartott arány, gyermekek száma stb.);
- a foglalkoztatottság színvonala, munkanélküliség mértéke;
- társadalmi juttatások (az egészségügyi, szociális ellátórendszerek kiépítettsége, a szolgáltatáshoz való hozzájutás lehetősége);
- lakhatási körülmények, természeti-környezeti adottságok;
- a demokratizálódás, a humanizálódás mértéke, kulturális szükségletek (iskoláztatási, művelődési intézmények, átképzési és továbbképzési lehetőségek, tömegkommunikáció);

- az ország infrastruktúrája (csatorna-, víz-, úthálózat, köztisztaság, közvilágítás színvonala stb.);
- a kereskedelmi hálózat színvonala, kiterjedtsége.

Ha lenne egy olyan gazdasági mutató, amely az összes fenti tényezőt figyelembe venné, továbbá be tudná számítani a gazdasági mérőszámok mellett a kevésbé számszerűsíthető, ám érzékelhető folyamatokat, jelenségeket, akkor mondhatnánk, hogy van olyan értékelési lehetőségünk, mely valós képet mutat a nemzetgazdaságok különbségeiről és fejlettségi szintjéről. Mivel egy ilyen mutatónak nemcsak kidolgozása, de kiszámítása és a hozzá szükséges adatok összegyűjtése rendkívül nehézkes és időigényes lenne, ezért egyelőre nem találunk olyan gazdasági mutatót, mellyel torzítás nélkül lehetne megállapítani egy ország életszínvonalát és jólétét. Ezt a továbbiakban majd alá is fogom támasztani, de ezelőtt még áttekintek néhány az életszínvonal mérésére alkalmas tényezőt, melyek meghatározásával körvonalazódik az adott országban tapasztalható jólét minősége.

2.4. Az életszínvonal mérésére alkalmas gazdasági tényezők

A fenti problémát azonban talán át tudjuk hidalni úgy, hogy egy-egy ország bizonyos területen való teljesítményére koncentrálunk. Habár ekkor nem kapunk olyan komplex képet, mint egy esetleges minden tényezőt magába foglaló mutatószám esetén, de különböző országok komparatív előnyeit azért meg tudjuk állapítani. Az országok életszínvonalának mérésére alkalmasnak bizonyulhatnak többek között a következő gazdasági mutatók (Ékes, 2002):

- az egy főre jutó GDP, GNP, GNH (boldogságindex),
- az anyagi fogyasztás (táplálkozás, ruházkodás összetétele, választéka, minősége),
- az országban egy főre jutó átlagjövedelem és reáljövedelem,
- jövedelem-eloszlás a lakosságon belül, jövedelmi különbségek,
- az egy keresőre jutó átlagkereset és reálkereset,
- az infláció mértéke,
- a lakások átlagos mérete, helyzete, felszereltsége, közművi ellátottsága,
- gyermekintézmények (bölcsőde, óvoda) száma, területi eloszlása, otthoni ápolás lehetősége, minősége,
- 1 000 lakosra vetített kórházak sűrűsége, száma, ágyszám stb.,

- oktatási és kulturális intézmények száma,
- munkaidő hossza, szabadnapok száma, munkakörülmények,
- a levegő és vizek tisztasága,
- infrastrukturális kiépítettség (vasútvonalak, autópályák hossza, elhelyezkedése),
- kereskedelmi hálózatok (boltok, bevásárlóközpontok) kiterjedtsége.

3. A jólét mérésére használt mutatók áttekintése, a célra való alkalmasságuk értékelése

3.1. Bruttó hazai termék (GDP)

A GDP a leggyakrabban használt és gazdasági szakemberek által a leggyakrabban elemzett és értékelt makrogazdasági mutató. Nemzetközileg használják országok teljesítményének, kibocsátásának, fejlettségének és az egyes országokban található jólét, életszínvonal minőségének meghatározására, összehasonlítására. De vajon nyugodt szívvel használhatjuk-e ezt a mutatót az életszínvonal mérésére, vagy vannak bizonyos hiányosságok, melyek miatt inkább alternatív gazdasági mutatók használata megfelelőbb és célszerűbb lenne? Vajon kijelenthetjük-e, hogy a GDP növekedésével jár az életszínvonal javulása? Ezen kérdésekre keresek választ a most következő fejezetben.

3.1.1. A GDP fogalma

A bruttó hazai termék (Gross Domestic Product = GDP) (Mankiw, 1999) egy fontos makrogazdasági mutató, mellyel az országok gazdasági növekedését szokták mérni. A GDP-t azonosítani lehet egy ország gazdasági szereplőinek összjövedelmével illetve a termékekre és szolgáltatásokra fordított összes kiadással. A GDP-t háromféleképpen határozhatjuk meg (Solt, 1997). Ha *jövedelmi* oldalról vizsgálódunk, akkor a bruttó hazai termék megegyezik a gazdaság szereplőinek összes jövedelmével, pontosabban a GDP-t létrehozó csoportokhoz áramló különböző jövedelmek (bér, kamat, profit) összegének értékével. Másik megközelítési mód, ha a *kiadások* oldaláról vizsgálódunk, ekkor az egyes gazdasági szektorok (a háztartások, a vállalati szféra, az állami szféra és a külföld) javakra és szolgáltatásokra fordított kiadásainak értékét mutatja meg ($GDP = C + I + G + EX - IM^1$). A harmadik lehetőség a *termelési* oldalról való megközelítés, amikor a gazdaság ágazataiban (mezőgazdaság, ipar, szolgáltatások) létrehozott javak összértékét veszi figyelembe.

¹ A képletben: C = háztartási szektor fogyasztása, I = vállalkozói szektor beruházása, G = állami beruházások, EX = export, IM = import

3.1.2. A GDP története

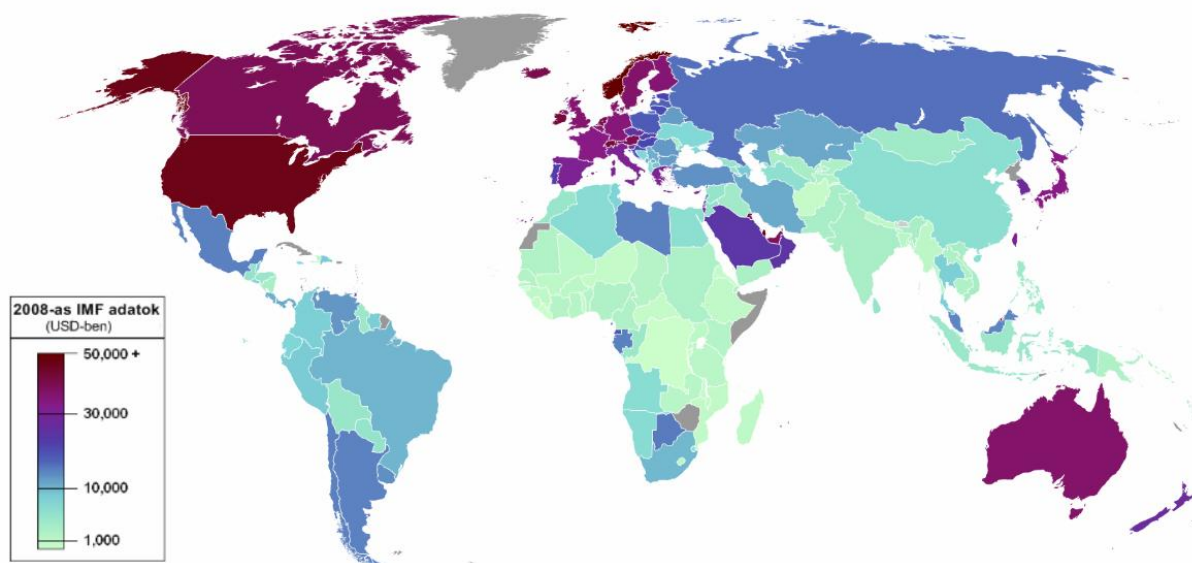
A nemzeti vagyon és összteljesítmény meghatározásának története évszázadokkal korábbra nyúlik vissza (Árvay, 1992). Már a kapitalizmus előtt is foglalkoztatta az országok vezetőit a nemzet teljesítményének és vagyonának értéke, főleg a háborúkra fordítható kiadások és az adóztatás lehetőségei miatt. Mint sok minden másban, a nemzeti kibocsátás meghatározásában is Anglia és Franciaország járt az élen. 1665-ben az angol Petty már definíciót adott meg a nemzetgazdasági jövedelemre és foglalkozott is kiszámításával, amikor az ország adózási képességét próbálta felmérni. Ezután a szintén angol Gregory King készített elsőként becslést Anglia 1688-as nemzeti jövedelméről (Árvay, 1992). Franciaországban Boisguillebert és Vauban (Árvay, 1992) voltak az elsők, akik a nemzeti vagyon meghatározásával foglalkoztak. Itt viszont másfajta megközelítéssel találkozunk, mivel a franciák a nemzet meggazdagodásának forrásának a mezőgazdaságot vélték, ezért az ő felméréseik központjában a mezőgazdaság állt. Adam Smith (1940) is a mezőgazdaságot és az ipart (tehát a tradicionális gazdasági ágazatokat) helyezte előtérbe és kizárta a vendéglátó-ipari és szolgáltató szektort a nemzeti kibocsátás számításából, mert úgy vélte, hogy ezen gazdasági szektorok értékkel nem rendelkező, a klasszikus értelemben vett termelő tevékenységet nem folytatnak. Ezzel a gondolattal a huszadik század elején már kezdtek ellenszegülni és Alfred Marshall (Cobb et ..., 1997) fogalmazott meg egy új meglátást. Ő már a szolgáltatást is magába foglaló nemzetijövedelem-számítás mellett érvelt. Úgy vélte, hogy a termelési és gazdasági értéket produktum hasznossága és nem a termék fizikai valója határozza meg. Továbbá, hogy egy dolog gazdasági jelentősége nem annak mineműségében, hanem egyszerűen piaci árában van. Ez a nézet később – a GDP hasonló, hiányos felfogása miatt – hamisnak bizonyult, hiszen ez alapján úgy tekinthető, hogy a család és a közösség, valamint a természeti környezet haszontalan, pedig mindkettő komoly jelentőségű a – gazdasági és lelki – jólét szempontjából.

Konkréten a GDP kidolgozására 1932-ig kellett várni, ekkor kérte fel az amerikai Kereskedelmi Minisztérium Simon Kuznets fiatal közgazdászt (Solt, 1997) a nemzeti elszámolások rendszerének kidolgozására, ami a mai GDP elődjének tekinthető. Viszont a mutató elterjedése és etalonként való kezelése a második világháború utánra tehető. A háború megnyerése után az amerikaiak úgy vélték, hogy a GDP segítségével, ki tudják majd számolni és meg tudják majd előzni az esetleges gazdasági recesszió és konjunktúra ciklusokat és megelőzni a gazdasági visszaesést úgy, hogy a fogyasztást ösztönzik. Ekkor a termelési szenvedély, amely kihúzta az országot az 1933-as nagy gazdasági világválságból és átsegítette

a háborún, a béke modelljévé vált. Úgy vélték, hogy a fogyasztás a gazdaság virágzásának és növekedésének hajtóereje. Mára – e nézőpont eluralkodása következtében – kialakult az úgynevezett fogyasztói társadalom, aminek kontinenseket átszelő elterjedését segítette a globalizáció és így a gazdasági folyamatok és a fogyasztás is nemzetközivé nőtte ki magát. Csakhogy a politikusok és vállalatvezetők hajlamosak a túlzott fogyasztás – társadalomra és a természeti környezetre is gyakorolt – ártó hatását elfelejteni. Egy manapság egyre gyakrabban emlegetett fogalom a negatív externália (Kiss-Pál, 2006), ami egy gazdasági folyamat során bekövetkező jólét-csökkentő hatást fejez ki, melyet egy külső személy szenved el. Az országhatárokon (gyakran kontinenseken) átívelő fogyasztás jól szervezett, rendszeres szállítmányozást igényel, ami nagyon súlyos károkat okoz a természetnek és a társadalomnak. A teherautók károsanyag-kibocsátása, valamint a kamion és tankerbalesetek okozta lég-, talaj- és földszennyezés a természeti környezetben hatalmas pusztításokat végez. A szállítmányozás miatt megjelenő negatív hatások közt említeném meg a közlekedési baleseteket is, a fertőzések gyorsabb terjedésének lehetőségét, a bűnözés (ember-, drogcsempészet) ellenőrzés hiányában fellépő virágzását és a munkanélküliség növekedését a hazai gyárbezárások következtében.

A következő ábrán (1. ábra) a világ különböző részein található egy főre jutó vásárlóerő-paritáson mért GDP értékeit tekinthetjük meg. A vásárlóerő-paritáson való értékelés sokszor nagy különbséget mutat az egyszerű összehasonlításnál és életszerűbb viszonyításra ad lehetőséget. Ez egy olyan közgazdasági módszer (www.mfor.hu), mely két valuta között számolt alternatív árfolyam kiszámítására alkalmas. Vagyis vásárlóerő-paritás (purchasing power parity = PPP) méri, hogy mennyi terméket és szolgáltatást lehet vásárolni egy valutában egy másik valutához képest, így figyelembe veszi a különböző országokban eltérő árakat. A vásárlóerő-paritás árfolyamát mindenekelőtt nemzetközi életszínvonal-összehasonlításokra használják.

A GDP egy főre való kiszámítása pedig azért nagy segítség a gazdasági növekedés, vagy akár az egyéni életszínvonal mérésében, mert így figyelembe veszi az ország lakosságának nagyságát. Így egy nagyobb területű és népességű országot (pl. Kína) reálisan lehet összehasonlítani egy kisebb méretű és lakosú országgal (pl. Luxemburg), mert a megtermelt bruttó hazai termék összességét az összlakossággal elosztva megkapjuk az egy főre jutó értéket és így módon össze tudjuk hasonlítani a két országban tapasztalható jólétet.

1. ábra: A vásárlóerő-paritáson mért egy főre jutó GDP, 2008

Forrás: www.imf.org

A fenti ábrán megnézhetjük, hogy mennyire jelentős különbség található az egy főre jutó (vásárlóerő-paritáson mért) GDP értékében a világ különböző országait tekintve. A legmagasabb természetesen a fejlett országokban (Észak-Amerikában és Európában, valamint Ausztráliában) vannak. A legelmaradottabb afrikai térségben az egy főre jutó GDP akár az ötvened része lehet egy amerikai állampolgárhoz tartozó értékhez képest. A 2010-es adatokat (www.imf.org) tekintve például az USA-ban az egy főre jutó vásárlóerő-paritáson mért GDP 55 409 USD, míg Etiópiában 1 436 USD. De vajon ez a szám megmutatja-e, hogy az adott állampolgár valójában milyen életszínvonalon él? Hagyatkozhatunk-e kizárólag a GDP által meghatározott számértékre, amikor a jólétről beszélünk? Nem. Ennek indokait a továbbiakban szeretném bemutatni.

3.1.3. Mit tudunk mérni a GDP-vel ... és mit nem ?

Habár a GDP a médiában közkedvelten emlegetett fogalom és emiatt az átlagemberek számára úgy tűnhet, hogy a bruttó hazai termék, kibocsátás növekedése azonosítható a jólét növekedésével és a kiemelkedő életszínvonallal, életminőséggel, megfelelő gazdasági háttértudással könnyen rájöhethetünk, hogy ez a kijelentés rendkívül felületes és ha az adatok mögé nézünk, nem állja meg a helyét.

A mutató hiányosságait kis ironiával Dabóczi Kálmán (1998) is összefoglalta tíz – az alkalmatlanság gyökerét jól meghatározó – pontban, melyek a következők.

- 1. A Piacot imádd és csak neki szolgálj!*
- 2. A szürke- vagy a feketegazdaságot a szádra ne vedd!*
- 3. A pénzforgalmat szenteld meg!*
- 4. A természettől csak elvegyél!*
- 5. A költségeket meg ne lásd!*
- 6. A közjavak hasznát meg ne lesd!*
- 7. Felebarátod elfeledd!*
- 8. Külföldi felebarátod tőkéjét megkívánd!*
- 9. A családot ne kívánd!*
- 10. Minőségi vagy tartalmi mutatót ne kívánj!*

Az alábbiakban részletesebben kifejtem a fenti humorosan megfogalmazott hiányosságok tartalmát és torzító hatásuk jelentőségét.

Ahogy a GDP „tízparancsolata”-ban is megjelenik, sajnos a család illetve a közösség jelenléte negatívan hat a GDP értékére mivel a szoros kapcsolatban álló emberek tesznek egymásnak szívességeket és ezen „ingyenes szolgáltatások” nem számítanak bele a mutatóba. A GDP-nek kedvezőtlen, amikor a nagymama vigyáz az unokájára és nem egy baby-sitter. Az sem számít bele GDP-be, ha a csecsemő az anyatejet issza (mert azt nem kell megvásárolni) és nem tápszert fogyaszt, ami pénzbe kerül és így piaci tranzakciót von maga után. Amikor az anyuka vágja le a fia haját és nem egy fodrász; amikor otthon mossuk ki a ruháinkat és nem mosodába tisztítatjuk őket; amikor egy lány kifesti a körmét és nem manikűröshöz megy; amikor egy család otthon termel zöldséget és nem a közeli szupermarketben vásárolja meg; vagy amikor vacsorát készítünk otthon és nem étterembe megyünk, tehát így csak az alapanyagok szupermarketben kifizetett ára adódik a GDP-hez, maga a szolgáltatás értéke nem. Ez mind-mind beleszámítana a GDP-be, ha nem családon, vagy közösségen belül elvégzett, piacon kívül eső tevékenység lenne. Az előbbi felsorolást a végtelenségig lehetne folytatni, olyan tevékenységeket számba véve, melyeket rendszeresen elvégzünk otthon. Azzal, hogy állandóan nem külső szolgáltatást veszünk igénybe, hanem magunk valósítjuk meg az adott tevékenységet, ezzel megkurtítjuk a GDP értékét. Gyakorlatilag piacon kívüli ügyleteket hajtunk végre, így a piacon nem realizált események értékét nem tudjuk megjeleníteni a GDP-ben, annak ellenére, hogy óriási pénzbeli és belső értékük van. Tehát láthatjuk, hogy a GDP-nek hátrányos a családok és a közösség jelenléte, mert ott pénzben nem kifejezett – vagy nem kifejezhető – tevékenységek folynak, amiket nem lehet beleszámítani a bruttó hazai termékbe, tehát nem segíti elő annak növekedését, annak

ellenére, hogy az emberek közötti kapcsolatoknak, a közhangulatnak, tehát tulajdonképpen a jólétnek kedvez.

Ugyancsak a legális piacon kívüli „szürke” és „fekete” gazdaságon lezajló pénzáramlásokat sem tudjuk beépíteni a GDP értékébe, pedig ezen piacokon is elég jelentős a pénzforgalom (évente kb. 4 800-4 900 milliárd forintnyi GDP-t hoz létre a szürke- és feketegazdaság, ez akár a GDP 16–17%-át is elérheti.(www.napi.hu)). Továbbá óriási hiányosság, hogy ez a mutató nem veszi figyelembe a jövedelem eloszlást. Vagyis úgy tűnhet, hogy az egész társadalom jól él és megfelelő életszínvonalon tengeti mindennapjait, azonban lehet, hogy a társadalom alsó rétege nyomorog, csak a felső tízezer jövedelmei az átlagolás után ellensúlyozzák ezt és a végső eredmény azt mutatja, hogy minden rendben van.

Vannak további olyan események – háborúk és katasztrófák –, melyek hatása negatívan hat a társadalmi jólétre és destruktívnak tekinthető az életszínvonal szempontjából (falvak dőlnek össze, emberek halnak meg), mégis a GDP-ben növekedést okoz (pl. háború esetén a hadiipar felvirágoztatása, katasztrófák esetén a területek megtisztítását és újjáépítését végző vállalkozók bevétele). Elég kiábrándító, hogy az előbb felsorolt karbantartási és javítási költségek, de ezen kívül például a bűnözés növekedésével a biztonsági berendezésekre költött összegek, a válások következtében megvásárolt lakások számának növekedése emeli a GDP értékét (mivel mindent pozitív előjellel kell elszámolni) annak ellenére, hogy egyértelműen negatívan hat a társadalmi jólétre. Az alapprobléma az, hogy ez egy mennyiségi és nem minőségi mutató. Összességében tehát kimondhatjuk, hogy a GDP nem tekinthető jóléti mutatónak, hiszen piacorientáltsága miatt sok torzító hatást foglal magában.

Amikor kiszámítjuk a bruttó hazai terméket, akkor meghatározzuk a fogyasztás-megtakarítás, befektetések, állami beruházás és a külföld hatását a nemzetgazdasági kibocsátásra. Azonban a GDP számszerűsíthető adatok aggregálására kiválóan alkalmas, de sok olyan komponenst figyelmen kívül hagy, melyek az életminőség meghatározásához alapvetően szükségesek lennének. Ezek a következők: (Cobb et..., 1997)

- A pénzben nem kifejezhető áldozatokat a GDP nem tudja érzékeltetni (szabadidő elvesztése, családdal töltött idő csökkenése).
- A környezettel kapcsolatos veszteségek nem jelennek meg a GDP-ben (erőforrások kimerülése, természeti környezet rombolása).
- Fontos természeti és gazdasági jelenségek hatását figyelmen kívül hagyja, vagy rosszul jeleníti meg (háború, társadalmi eladósodás, katasztrófák).

- Demográfiai változásokat (előregedett korfa, kivándorlás mértéke, fogyó társadalom) nem vesz figyelembe.
- Emberi jogok érvényesülésének (pl. szólás-, vallásszabadság) köszönhető szabadság érzéséből származó jólét értékét nem foglalja magában.
- Társadalmi közérzetet befolyásoló tényezők hatását nem tükrözi (pl. öngyilkosságok, válások száma, bűnözés mértéke).

3.1.4. Gazdasági növekedés versus társadalmi jólét

A médiában közkedvelten hangoztatott frázisokat veszem alapul, mégpedig, hogy a gazdasági növekedés következtében javulni fog a társadalom életszínvonala és jóléte. Ez esetben el kell gondolkodni azon, hogy vajon tényleg ezt tapasztaljuk-e a mindennapokban? Felvetődik a kérdés, vajon a GDP növekedése következtében érezzük-e az életszínvonalunk javulását? A „papíron” jól mutató gazdasági növekedés vajon minden esetben kedvez a társadalomnak is? Az előbbieken felsorolt hiányosságok és a társadalomnak okozta károk bizonyítékuul szolgálnak arra a kijelentésre, hogy a GDP egymaga nem alkalmas a jólét mérésére, hiszen láthattunk, hogy sok olyan tényezőt nem vesz figyelembe, amelyek az egyén számára növelik a jólétet (pl. szabadidő), vagy amelynek hiánya jólét-csökkenést, akár depressziót is okozhat (pl. a családdal eltöltött idő hiánya). Illetve láthattunk olyan tényezőket is, melyek a GDP-t növelik, míg a jólétünk csökken miattuk (pl. természeti katasztrófák, nem megújuló erőforrások túlzott használata), vagy a GDP-t csökkentik, habár jólétünk emiatt nem csökken (pl. otthon mossuk a ruháinkat). Így a dolgozat elején megfogalmazott első hipotézisem beigazolódott.

Természetesen a GDP országok összehasonlítására nagyon alkalmas, mert rendszeresen és a világ összes államára kiszámolják. Így egy viszonylagos értékelés alapja lehet, hogy megállapítsuk, hogy mely ország fejlettebb vagy fejletlenebb, illetve, hogy mely országban magasabb szintű az életszínvonal. Azonban egyedüli mutatóként nem alkalmazható megfelelő minőségben, így mindenképpen más mutatókat is figyelembe kell vennünk, hogy valósághű képet kapjunk a különböző országokban tapasztalható jólétről.

3.2. A jólét mérésére alkalmas egyéb mutatók

A előző fejezetben kiderült, hogy a GDP nem alkalmas a nemzetek valódi fejlődésének mérésére, hamis képet mutat a gazdasági jólétről, mert túl sok torzító hatás található a GDP

értékében és vannak bizonyos hiányosságai is, amiket figyelembe kellene venni ahhoz, hogy megfelelő és valóságghű képen tudjon adni a különböző országokban megtapasztalható életszínvonal és jólét tekintetében. Miért azonosítja mégis egy átlagember a GDP növekedését a jólét növekedésével? A válasz egyszerű. Mert televízióban, rádióban és bármely más médiumban a GDP-vel mindig kiemelt helyen foglalkoznak, így az emberek számára ismert fogalom lesz, habár nem tudják, mit is takar valójában, hiszen a megfelelő szaktudás hiányzik. A kompetens emberek, nagyrészt politikusok beszédeiből a tévénéző azt szűrheti le, hogy a GDP növekedése az életszínvonal növekedésével jár. Habár „papíron” bebizonyítható a gazdaság színvonalának általános növekedése, azonban ez mégsem azonosítható az életszínvonal növekedésével (elég, ha csak az előző fejezetben felsorolt indokokra gondolunk).

Amikor a gazdasági szakemberek felismerték a GDP hiányosságait, ezen hiányosságok „pótlására” és az országok mélyebb összehasonlításának lehetősége céljából új alternatív mutatókat fejlesztettek ki. Ezek közül jelen dolgozat három fő mutatószámmal foglalkozni, melyek a következők: az Emberi Fejlődési Index (HDI), a Fenntartható Gazdasági Jólét Index (ISEW) és a Valódi Fejlődés Mutatószáma (GPI). A továbbiakban ezen alternatív gazdasági mutatókkal, a GDP-hez való viszonyukkal, a jólét mérésére vonatkozó alkalmasságukkal fogok foglalkozni.

3.2.1. Emberi Fejlődési Index (Human Development Index = HDI)

3.2.1.1. Minek a mérésére jó a HDI?

Ha a GDP-től el szeretnénk vonatkoztatni, akkor egy kevésbé pénzügyi-piaci megközelítésre kiválóan alkalmas az Emberi Fejlődés Indexe, amelyet az Egyesült Nemzetek Fejlesztési Programja (UNDP) 1993 óta használ és számol ki a világ országaira (www.hdr.undp.org). A HDI pontszámok alapján megállapíthatóak a nemzetek közti gazdasági, társadalmi, szociális különbségek. Kiválóan alkalmas a jólét (és kifejezetten a gyermekjólét) mérésére.

Ez a mutató minden ország átlagos eredményét három emberi fejlődési terület alapján méri (melyek $\frac{1}{3} - \frac{1}{3}$ -os súlyt képviselnek) (www.hdr.undp.org):

- *Születéskor várható élettartam* segítségével a hosszú és egészséges élet mértékét határozza meg;

- *Felnőtt népesség írástudása* (kétharmados súllyal) és a különböző iskolai szinteken (alsó-, közép-, felsőfokon) való *beiskolázási arány* (egyharmados súllyal);
- *Életszínvonal*, melyet a vásárlóerő-paritásos (dollarban kifejezett) bruttó hazai termékkel mér.

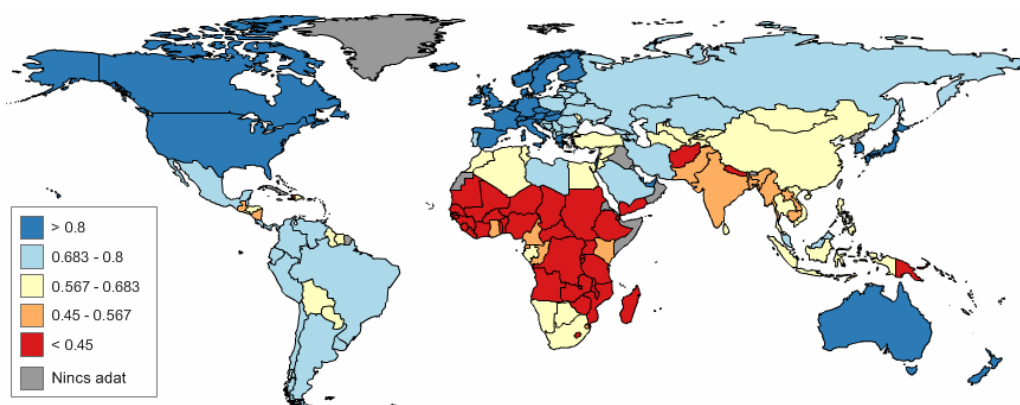
Az Emberi Fejlődés Indexe egy 0-tól 1-ig terjedő skálát használ, melyen a 0 a legalacsonyabb HDI értéket, az 1 pedig a legmagasabb HDI értéket, azaz a legmagasabb fejlettségi szintet mutatja. (www.hdr.undp.org):

Három kategóriát különböztethetünk meg a fejlettségi szint szerint (www.hdr.undp.org):

- Alacsony fejlettségű ország (0,49 vagy ez alatti HDI értékű országok)
- Közepes fejlettségű ország (0,50-0,79-es HDI értékkel rendelkező országok)
- Fejlett és nagyon fejlett ország (0,80 vagy e feletti HDI értékű országok)

3.2.1.2. Fejlettségi rangsorok

A kiszámított HDI értékek alapján meghatározhatunk országokra, ország-csoportokra vonatkozó rangsort a fejlettségi pontszám szerint. Az alábbi ábrán (2. ábra) megtekinthetjük a világtérképen, hogy a HDI értékek országonként illetve kontinensenként milyen eltérést mutatnak. A kék árnyalatú színek magas HDI értéket jelentenek, tehát fejlett országoknak tekinthetjük ezen államokat. E színben jórészt amerikai, európai és elvétve ázsiai országok is képviseltetik magukat. A vöröses árnyalatok alacsony HDI értékű, fejletlen országokat jellemeznek.

2. ábra: A világ országainak fejlettségi szintje a HDI érték alapján, 2010

Forrás: <http://hdr.undp.org/en/data/map/>

A fenti ábrán jól látható, hogy a legkomolyabb probléma az afrikai kontinensen van, ahol mindössze egy állam (Líbia 0,847-es értékkel) tekinthető közepesen fejlettnak, továbbá a Távol-Kelet is elég elmaradottnak minősül. Jellemzően az észak- és dél-amerikai kontinens, Ausztrália, Európa és Ázsiából pár államot (pl. Oroszország, Japán) tekinthetünk közepesen, vagy magasan fejlett országnak a HDI szerint.

Vizsgálódásomat még továbbra is világszinten folytatom, megnézem különböző országok GDP és HDI érték szerinti rangsorát. Az alábbi táblázat (2. táblázat) az egyes országok HDI értékeit tartalmazza csökkenő sorrendben. A sorból csak az első tíz és az utolsó tíz, valamint Magyarország és két szomszédjának elhelyezkedését ábrázoltam. Megfigyelhető a táblázatban, hogy a HDI nem mutat lényeges eltérést az országok sorrendjében a GDP-hez képest (főleg, ami a rangsor utolsó tíz országának értékeit illeti), tehát azt mondhatjuk, hogy van kapcsolat az ország gazdasági teljesítménye és fejlettségi szintje között. Ez az eredmény várható is, hiszen a HDI mutató kiszámításának 1/3-át az adott ország vásárlóerő-paritáson mért (USD-ben kifejezett) GDP-je adja, tehát ez az érték már eleve befolyásolja az ország elhelyezkedését a fejlettségi rangsorban.

2. táblázat: Országok HDI és GDP szerinti rangsora

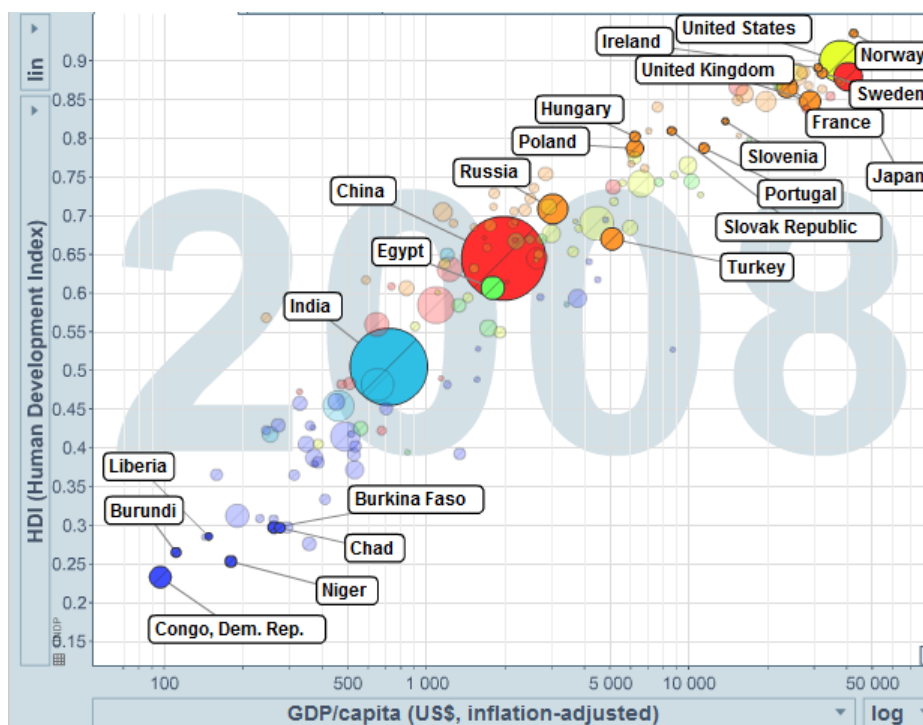
Sorszám HDI érték szerint	Ország	HDI	Sorszám GDP/fő szerint
1.	Norvégia	0,971	5.
2.	Ausztrália	0,970	22.
3.	Izland	0,969	19.
4.	Kanada	0,966	18.
5.	Írország	0,965	10.
6.	Hollandia	0,964	14.
7.	Svédország	0,963	16.
8.	Franciaország	0,961	25.
9.	Svájc	0,960	13.
10.	Japán	0,960	26.
42.	Szlovákia	0,880	45.
43.	Magyarország	0,879	46.
44.	Chile	0,878	59.
173.	Guinea-Bissau	0,396	178.
174.	Burundi	0,394	180.
175.	Csád	0,392	151.
176.	Kongói Demokratikus Köztársaság	0,389	181. (utolsó)
177.	Burkina Faso	0,389	161.
178.	Mali	0,371	162.
179.	Közép-Afrikai Köztársaság	0,369	174.
180.	Szierra Leone	0,365	175.

181.	Afganisztán	0,352	164.
182.	Niger	0,340	176.

Forrás: *Human Development Reports 2009*,
<http://hdr.undp.org/>

Látható, hogy a HDI által rendkívül fejlettnak ítélt országok GDP értékek szerint is a sorrend elején helyezkednek el. Bár érdemes megemlíteni, hogy a GDP rangsor vezetői (Liechtenstein, Luxemburg, Katar, Egyesült Arab Emírátsok) a HDI rangsor szerint nincsenek benne az első tízben. Luxemburg kilenc hellyel csúszik vissza a HDI rangsorban, míg Liechtenstein tizenhét, Katar harminc és az Egyesült Arab Emírátsok harmincegy hellyel találhatók hátrább. A legfejlettebbek közötti helyet a nagyon magas egy főre jutó GDP érték mindenképpen biztosítja, bár az Emírátsok után már csak három állam található a nagyon fejlettek rangsorában. A sorrend ilyen érdekes alakulását az okozza, hogy az európai és észak-amerikai államoknál az írástudás legtöbbször 99%, valamint a születéskor várható élettartam 79,1 és 81,7 év között mozog, emiatt megelőzik a fejlett, de az európaiakhoz képest még kevésbé fejlett ázsiai országokat. Katar (írástudás: 93,1%, szül. várh. élettart.: 75,5 év) és az Emírátsok (írástudás: 90%, szül. várh. élettart.: 77,3) összességében jó értékeivel a viszonyítás miatt csúszik hátrább. Luxemburg és Liechtenstein esetében a rangsorbeli változás nem ennyire szembetűnő.

A következő ábrán a HDI és a GDP összefüggései alapján összeállított „rangsor” látható a világ különböző országainak felsorakoztatásával. Továbbá az országokat jelölő körök a népesség számának összehasonlítására is lehetőséget adnak.

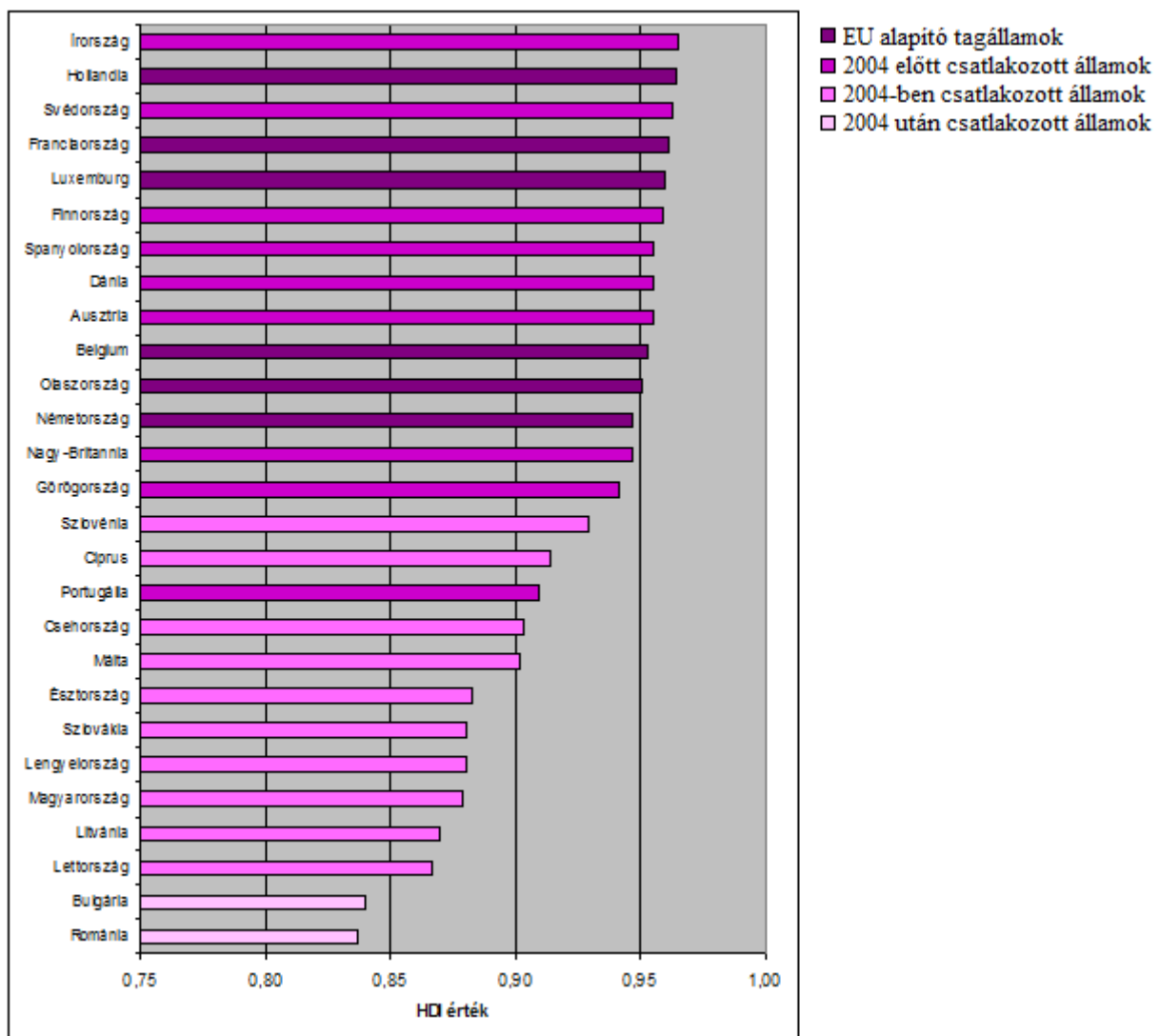

3. ábra: HDI és GDP általi rangsor

Forrás: www.gapminder.org alapján saját szerkesztés

A fenti ábra jól illusztrálja, hogy közepesen erős, pozitív irányú a kapcsolat egy ország kibocsátása (GDP-je) és a fejlettségi szintje (HDI) között (A korreláció-számítás értékei a 2. mellékletben találhatók). Látható, hogy a nyugat-európai országokban (pl. Nagy-Britannia, Franciaország, Írország) és az USA-ban sokkal magasabb az egy főre jutó GDP, mint hazánkban, ami Szlovákiával és Lengyelországgal a középmezőnyben található. Viszont Törökország, Kína és legfőképpen India és a nyugat-európai országok között óriási a különbség. A sor legvégén – a legkevesebb egy főre jutó GDP-vel és HDI pontszámmal – Kongó áll.

Ha jobban megvizsgáljuk Európát, pontosabban az Európai Uniót, akkor megfigyelhetjük, hogy akár egy kontinensen lévő országok fejlettségi szintjei között is van különbség. Ez jóval szembetűnőbb lenne, ha Afrikát, vagy Ázsiát vizsgálnánk, de mivel Európában élünk, ezért fontosabbnak tartom az EU-s országok helyzetét bemutatni.

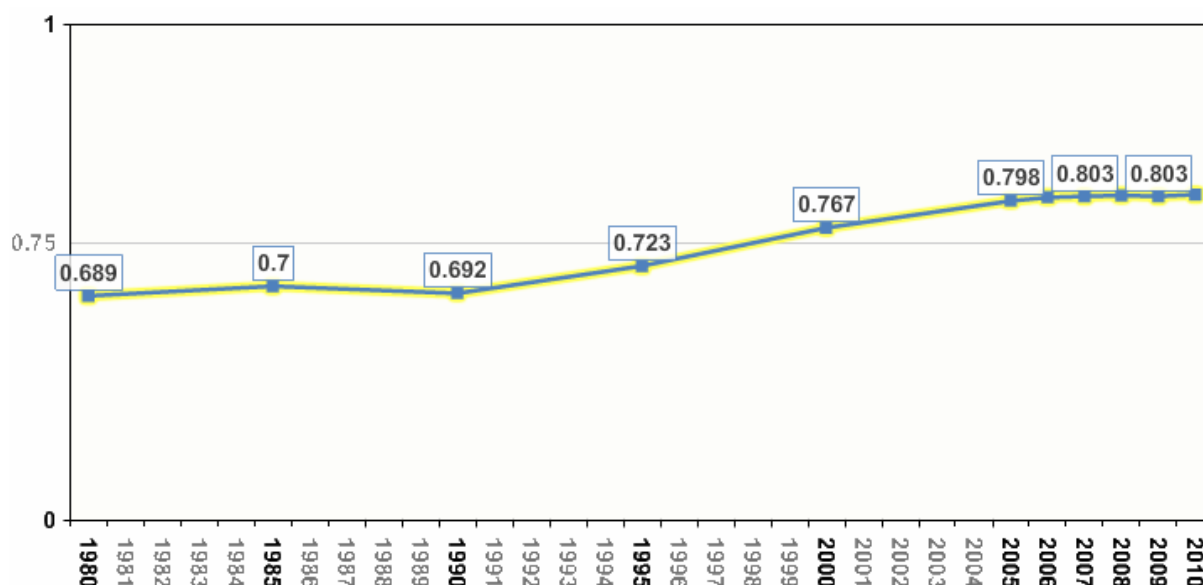

4. ábra: Az EU (27) HDI rangsora, 2007

Forrás: HDI Jelentés 2009. alapján saját szerkesztés

Természetes, hogy a fejlett nyugati államok a rangsor elején találhatók. A közép- és kelet-európai tagállamok a rangsor második felétől sorakoznak fel. Ennek oka, hogy iparuk, infrastruktúrájuk, gazdaságuk még fejlesztésre, innovációra, javításokra szorul. Ezt segíti az EU, a tagországok többsége többek között ezért is csatlakozott a nemzetközi integrációhoz. Látható, hogy az alapító tagállamok közül Németország van a leghátrább a rangsorban. Ez az első illetve a második világháború pusztításaira, jótételeire és az utána fizetendő kölcsönökre vezethető vissza. Miután Kelet és Nyugat-Németország egyesült, a korábban is kapitalista NSZK folyamatosan segítette a volt szocialista NDK-t, hogy minél hamarabb fejlődjön. De többek közt ez a segítség is okozta, hogy most nem a rangsor elején foglal helyet.

Hazánk 2004. május 1-jén kilenc más közép-, észak-, északkelet-európai országgal csatlakozott az Európai Unióhoz. Ez a csatlakozás amellett, hogy gazdaságunkra is jó hatással volt, az ország fejlődésének, az életszínvonal emelkedésének is kedvezett (5. ábra).

5. ábra: Magyarország HDI értékei, 1980–2010

Forrás: <http://hdr.undp.org/en/data/map/> alapján saját szerkesztés

Hazánk, mint már az előbbieken is láthattuk, mind világszinten, mind európai szinten a középmezőnyben foglal helyet. 0,8 feletti HDI értékével fejlett országnak tekinthető, hiszen a 2007-es HDR (Human Development Report = Emberi Fejlődési Jelentés) alapján a HDI-t befolyásoló mindegyik komponens egy elég jó értéket képvisel. Ezt alátámasztja (Human Development Report 2009) a nők esetében mért 73,3 éves születéskor várható élettartam és a férfiak esetében lévő 69,2 éves születéskor várható élettartam, a 98,9%-os felnőtt írásképesség, a 90,2%-ban megfelelő gyermek-beiskolázás. Az egyetlen kevésbé jó érték – amely a rangsor 23. helyét magyarázza – a fejlett országok viszonylatában a GDP (18 755 PPP USD), mely értéknek a javításáért a magyar kormányok folyamatosan küzdenek.

Figyelemre méltó azonban az a tény, hogy az utóbbi harminc évben a fejlettségi értékünk jelentősen emelkedett. A rendszerváltás idején volt egy kis visszaesés, de a '90-es évek közepétől egy erőteljesebb emelkedésnek lehetünk tanúi a politikai és gazdasági stabilitásnak és az emberek elégedettségének köszönhetően. 2005-től (az EU-hoz való csatlakozástól) a fejlettségi érték eléri, majd meghaladja a 0,8-t és stagnál, vagy kevésbé nő tovább.

3.2.1.3. Az emberi fejlődési mutató értékelése

Akárcsak a GDP-t, a HDI-t is rendszeresen, széles körben kiszámolják, viszont nem tartalmaz olyan torzító adatokat, mint piacorientált társa. Mégis figyelembe veszi a gazdasági növekedést (hiszen egyharmados súllyal beleszámítja a GDP/fő értékeket), de ezen felül az életszínvonalhoz és jóléthez alapvetően fontos szociális, társadalmi adatokat is magába foglalja, úgymint a születéskor várható élettartam, az oktatás színvonala és az írástudás mértéke. Ezek alapján sokkal alkalmasabbnak ítélem meg egy országban tapasztalható jólét és életszínvonal mérésére és összehasonlítására, mint a GDP-t.

3.2.2. A fenntartható gazdasági jólét mutatója (Index of Sustainable Economic Welfare = ISEW)

Az 1989-ben Caracasban, alternatív gazdasági mutatókról tartott konferencián (Kiss–Pál, 2006) merült fel egy új – a GDP értékéből kimaradt adatokat is beszámító – mutató kidolgozására. Felismerték, hogy egy olyan mutatóra lenne szükség, amely gazdasági, környezeti és társadalmi hatásokat is képvisel. Ekkor döntött úgy Hermann Daly és John Cobb, hogy megpróbálkoznak egy átfogó, aggregált gazdasági jóléti mutató kidolgozásával, ebből született meg az ISEW, A Fenntartható Gazdasági Jólét Indexe, ami nemcsak aktuális fogyasztáson alapul, hanem hosszú távú értékeket is tükröz .

3.2.2.1. Az ISEW felépítése

Az ISEW az adott ország jövedelem-eloszlással korrigált lakossági fogyasztását veszi a kiszámítás alapjául és ehhez adódnak vagy kerülnek levonásra különböző tényezők: (Heltai, 1998)

Pozitív előjelű értékek:

- a háztartási munka értéke;
- a tartós fogyasztási cikkek éves szolgáltatásainak értéke;
- az utak, országutak nyújtotta szolgáltatások értéke;
- az egészségügyi és oktatási közkiadások;

Negatív előjelű értékek:

- a tartós fogyasztási cikkek vásárlására fordított éves összeg;
- a jóléthez hozzá nem járuló egészségügyi és oktatási magánkiadások;
- az országos szintű reklámkiadások;

- az ingázás – munkába járás – közvetlen költségei;
- az urbanizáció költségei;
- a motorizált közlekedés baleseteinek költsége;
- a vízszennyezés költségei;
- a légszennyezés költségei;
- a zaj okozta károk;
- a mocsarak és lápok elvesztéséből fakadó károk;
- a mezőgazdasági területek csökkenéséből fakadó károk;
- a nem megújítható erőforrások kimerüléséből eredő költségek;
- a hosszú távú környezeti károk költsége;

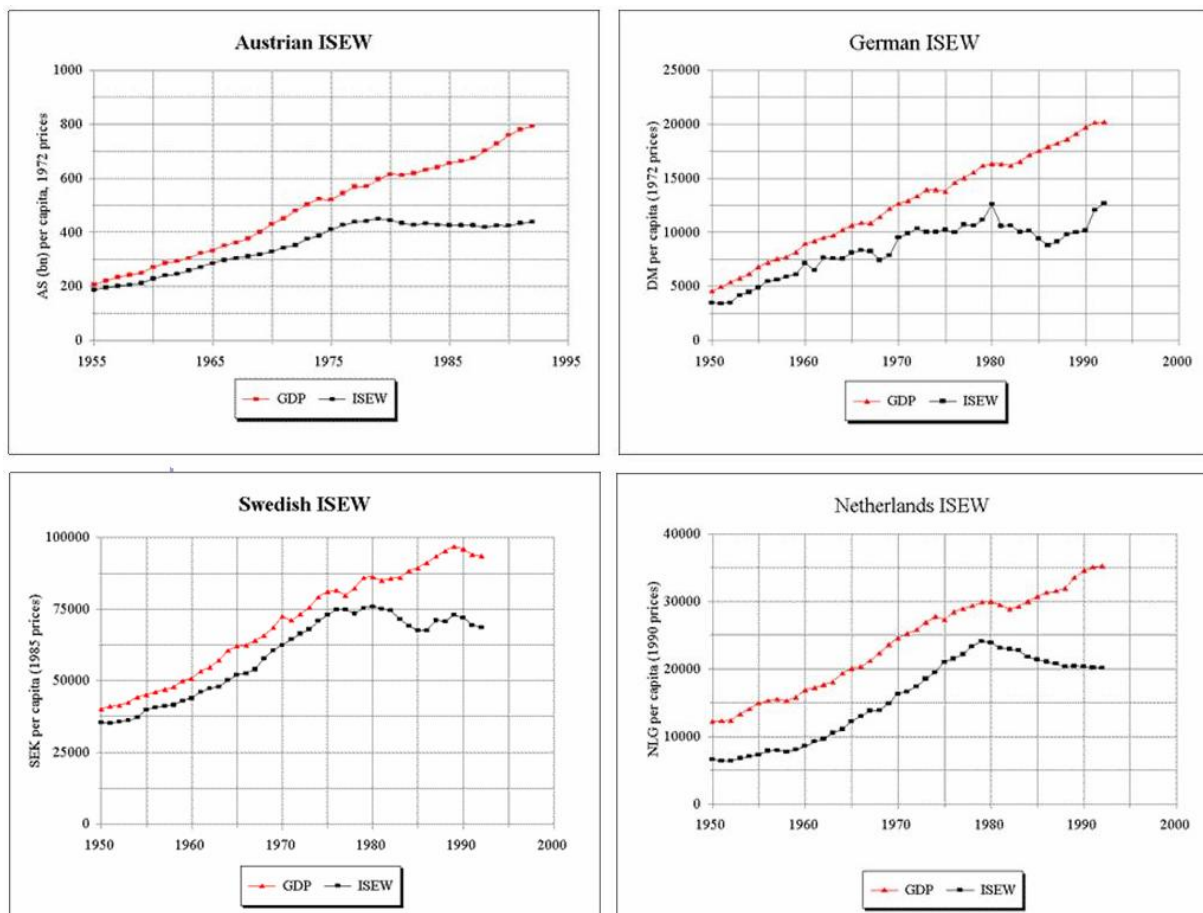
Változó előjelű értékek:

- a nettó tőkenövekedés;
- az ország nettó nemzetközi tőkepozíciójának változása.

Az ISEW nagyobb részben becslésekre támaszkodik és kevesebb számszerűsíthető és pontosan mérhető adatot foglal magában, mint a GDP. A megalkotók, Daly és Cobb is tisztában voltak azzal, hogy a mutatóban vannak bizonytalan és nehezen meghatározható tényezők. (pl. a kimerülő erőforrásokból származó költségek és a hosszú távú környezeti károkra vonatkozó becslések), ezért kiszámolták az ISEW-et – kizárólag az Amerikai Egyesült Államokra – ezen tételek nélkül (ISEW*). Az eredmény azonban azt mutatta, hogy a kettő között a trendet tekintve nincsen lényeges különbség.

3.2.2.2. Az ISEW összehasonlítása a GDP-vel

A következő ábrán (6. ábra) négy európai ország GDP és ISEW értékének alakulását mutatom be. A rendelkezésre álló adatok korlátozottsága miatt az összehasonlítást csak négy európai országra tudom bemutatni, de a lényeg ezen diagramokon is kiütközik. Jól látható, hogy a jólét növekedésének tekintett GDP-hez képest a jólét mérésére alkalmasabbnak ítélt ISEW értékekből kirajzolódó trend a bruttó nemzeti termék görbéje alatt marad. Tehát azt mondhatjuk, hogy a valós jólét növekedése és az életszínvonal minőségének javulása nem oly mértékű, mint ahogy azt a GDP mutatja, amivel viszont a közvélemény ezen fogalmakat azonosítja.

6. ábra: A GDP és az ISEW összehasonlítása

Forrás: Friends of Earth honlapja (www.foe.co.uk)

A fenti ábrán látható, hogy a GDP általánosan nagyobb értéket mutat (a benne foglalt torzító hatások miatt), mint az ISEW mutató. Habár a két mutató értéke nagyjából egy szintről indul az 1950-es években, az évek múltán a két trend között szakadék alakul ki, mely mindig megmarad, sőt egyre csak nő. Az országok 1990-es értékeit tekintve: Ausztriában a GDP értéke 91%-kal, Hollandiában 75%-kal, Svédországban 32,43%-kal haladja meg az ISEW értékét, de a különbség még élesebb Németországot tekintve, ahol a GDP értéke majdnem kétszerese a fenntartható gazdasági jóléti értéknek. (A fenti ábrához tartozó számítások a 3. mellékletben találhatóak.).

3.2.2.3. Az ISEW értékelése

A fenti információk alapján kijelenthetjük, hogy a GDP számítási hibái miatt a gazdasági jólét jóval alatta marad az etalonnak tekintett – hamis – gazdasági növekedésnek. Az ISEW mutató nagyon jól megmutatja a különbséget a pénzben mért jólét és a valós életszínvonal között, emiatt az életszínvonal mérésére alkalmas. Azonban mivel rendkívül

adatigényes és nincs összes országra, sem pedig rendszeresen nincs kiszámítva, ezért az államok összehasonlításra alkalmatlan. Így az ISEW mutatót a GDP-vel, vagy a HDI együtt, kiegészítésképpen érdemes alkalmazni, hogyha a jólét minőségét szeretnénk mérni. Így ez esetben második hipotézisem csak részben igazolódott be – hiszen az életszínvonal mérésére ugyan alkalmas, de összehasonlításra nem – részben pedig tévesnek bizonyult az ISEW mutató esetében.

3.2.3. A valódi fejlődés mutatója (Genuine Progress Indicator = GPI)

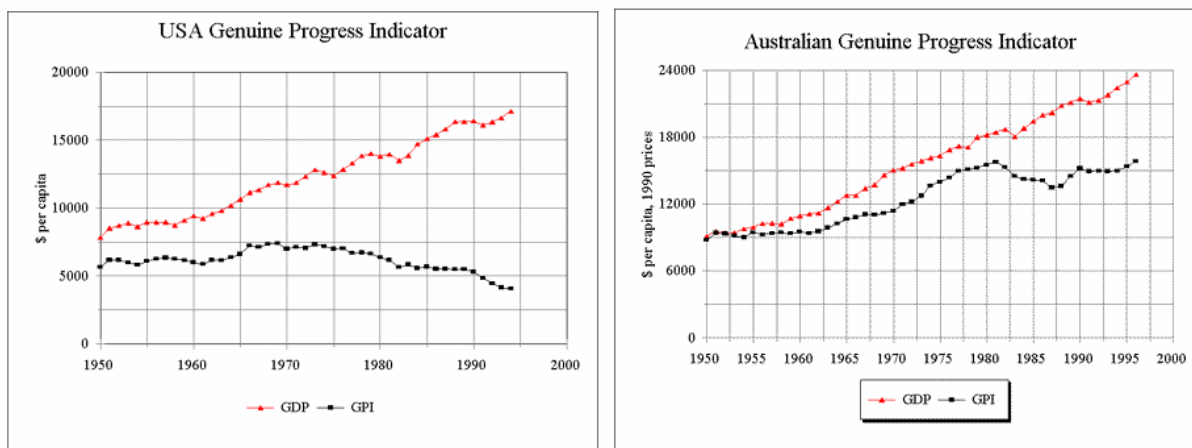
3.2.3.1. A GPI kifejtése

A valódi fejlődés mutatója (Cobb et ..., 1997) (GPI) a fenntartható gazdasági jóléti mutató (ISEW) egyik továbbfejlesztett változata. Hasonlóan a GDP-hez és az ISEW-hez e mutató kiszámításának az alapját is a személyes fogyasztás adja. Viszont míg a GDP-ben csak összeadják a nemzeti termelés egyes elemeit: az üzleti befektetéseket, a kormányzati kiadásokat és a nettó exportot, addig a GPI végrehajt bizonyos korrekciókat a jövedelemelosztás és egyéb társadalmi és ökológiai szempontok alapján (melyek a GDP számításából kimaradtak). Tartalmazza a piaci és a piacon kívüli tevékenységek értékét is. Míg a GDP rövid távú értékelést ad, csak az adott év kiadásainak összességét veszi számba, addig a GPI hosszú távú szemléletet mutat és beszámítja a természeti erőforrások és a társadalmi tőke kimerülésének, amortizációjának hatását is.

3.2.3.2. A GPI bemutatása és értékelése

A GPI számítás során a gazdaságban elfogyasztott termékek és szolgáltatások értékét (az őket kísérő pénzmozgástól függetlenül) összeadják, majd levonnak három fogyasztáshoz kapcsolódó kiadási csoportot (Cobb et ..., 1997):

- kárenyhítést szolgáló kiadásokat (pl. kórházi és ingázási költségek, környezetszennyezés utólagos elhárítása)
- társadalmi költségeket (pl. családok szétzilálódása, alulfoglalkoztatottság)
- a környezeti vagyon és a természeti erőforrások értékcsökkenését. (Görbe–Nemcsicsné, 1998)

7. ábra: A GPI és a GDP összehasonlítása az USA-ban és Ausztráliában

Forrás: Friends of Earth honlapja (www.foe.co.hu)

A fenti ábrán jól megfigyelhető, különösen az Egyesült Államokat tekintve, hogy annak ellenére, hogy a bruttó hazai termék értéke nő, valódi fejlődés nem következik be, ahogy ezt a GPI értéke is mutatja. Ebből is egyértelműen látszik, hogy a GDP alkalmatlan a fejlődés és ezzel kapcsolatosan a jólét ábrázolására, mérésére. Viszont az is megfigyelhető, hogy a GPI alakulása az ábrán nagyon hasonló az ISEW képéhez. Ez nem véletlen, hiszen abból fejlesztette ki Ted Halsteaddal és Jonathan Roweal az ISEW egyik megalkotója Clifford Cobb. A probléma is ugyanaz, mint az ISEW mutató esetében, mert ennek kiszámítása is sok adatot igényel és ezt sem számították ki széles körben (kizárólag az USA-ra és Ausztráliára), így összehasonlító értékelésre nem ad lehetőséget, csak ha a HDI-vel, vagy a GDP-vel kiegészítve használjuk.

4. Egyéb – az életszínvonalat befolyásoló – makrogazdasági tényezők

4.1. Infláció

Az infláció az egyik legfontosabb makrogazdasági tényező, mely az emberek mindennapi megélhetésére, így jólétre hatással van. Hivatalos meghatározása szerint (Mankiw, 1999) inflációnak az árak összességének emelkedését, azaz a pénz értékvesztését nevezzük. Inflációról beszélünk, ha a jóságok pénzben kifejezett ára egyre növekszik (www.mnb.hu). A köznyelv a „pénz romlása”-ként említi, hiszen ha magasabb az infláció, kevesebbet ér a pénzünk, azaz ugyanazért a termékért, szolgáltatásért egyre többet és többet kell fizetnünk. Az emberek nap, mint nap kapcsolatba kerülnek az infláció hatásával, figyelik az árak változását, eszerint határozzák meg fogyasztásuk mértékét.

Az infláció egy komplex folyamat, de leegyszerűsítve is a közgazdaságtan többféle megközelítéssel magyarázza (Erdős, 1998). Egyrészt bekövetkezhet a kereslet túlsúlya miatt, illetve az állami költségvetés deficitjével is gyakran magyarázzák. Másrészt kapcsolatba hozható a pénzkínálat túlzott növekedésével, máskor a külgazdasági hatásoknak tulajdonítanak nagyobb jelentőséget az infláció jelenségének kialakulásában.

Az inflációnak köszönhetően (közvetetten – a kamatparitás elmélete szerint) erősödhet, vagy gyengülhet az ország fizetőeszköze és ennek következtében változhat az emberek vagyonának, illetve hiteltartozásának értéke (különösen devizahitelek érzékenyek erre). A jegybank feladata minden évben prognózisokat kiadni, becsléseket elvégezni az országban várható inflációra, hiszen ez alapján fel tudunk készülni arra, hogy mennyivel fog kevesebbet (vagy többet) érni a pénzünk, mennyire leszünk arra kényszerítve, hogy feléljük megtakarításainkat, vagy mennyire költekezhetünk szabadon, tehát mennyire lesz nehéz fenntartani jelenlegi életszínvonalunkat, illetve mennyire fog változni életszínvonalunk minősége.

4.1.1. Mérése

Az infláció mérésére árindexeket szoktak alkalmazni, de mielőtt még a fogyasztói árindex alakulását bemutatnám, nézzük meg a következő táblázatot (3. táblázat), mely konkrétan az infláció alakulását mutatja be a világ néhány országában. (A 4. mellékletben a kapcsolódó szemléltető ábra is megtalálható.)

3. táblázat: Infláció a világ néhány országában 2000-től (előző év=100%)

Ország	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Világ	4,25	3,40	3,32	3,85	5,00	4,86	5,40	5,45	8,18	2,46
Afganisztán				3,85	6,78	8,41	2,41	26,09	20,89	-15,48
Andorra	4,51	2,77	3,40	2,88	3,35	3,10	3,20	3,87	3,19	
Argentína	1,04	-1,10	30,56	10,50	9,22	8,84	13,43	14,26	19,07	9,98
Ausztrália	2,56	4,71	3,15	2,70	3,26	4,09	4,87	5,09	4,39	4,94
Belgium	1,97	2,06	2,01	1,98	2,18	2,38	2,30	2,33	1,94	1,09
Bolívia	5,20	1,87	2,82	6,33	7,97	1,09	13,92	12,27	10,38	-2,42
Brazília	6,18	8,97	10,55	13,72	8,04	7,21	6,15	5,87	7,39	4,79
Chile	4,56	3,79	4,17	6,23	7,48	7,55	12,42	5,45	0,28	4,20
Csehország	1,51	4,87	2,82	0,94	4,53	-0,29	1,11	3,38	1,83	2,69
Egyesült Arab Em.	21,83	-4,34	6,84	5,15	6,81	18,44	12,95	19,80	19,80	-11,28
Észtország	4,93	5,11	3,28	4,55	2,61	4,81	6,41	10,28	8,42	-0,58
Görögország	3,40	3,12	3,40	3,92	3,00	2,84	3,07	2,99	3,52	1,30
Horvátország	4,53	4,00	3,50	3,87	3,76	3,31	3,41	4,04	6,38	3,35
Kanada	4,13	1,12	1,09	3,28	3,19	3,31	2,67	3,19	4,04	-2,11
Kína	2,06	2,05	0,58	2,61	6,91	3,93	3,79	7,60	7,80	-0,62
Kuba	1,74	0,45	4,53	2,97	0,61	0,38	10,36	3,59	2,58	
Kuwait	20,53	-8,18	5,15	4,92	11,42	21,78	18,74	5,94		
Lengyelország	7,16	3,48	2,25	0,39	4,09	2,64	1,48	3,96	3,01	3,66
Magyarország	11,65	8,33	7,79	5,75	4,50	2,28	3,95	6,11	3,86	4,62
Mexikó	12,10	5,88	6,96	18,95	9,07	4,54	6,95	4,46	6,64	4,28
Nagy-Britannia	1,19	2,12	3,10	3,07	2,52	2,03	2,79	2,88	2,98	1,36
Oroszország	37,70	16,49	15,49	13,78	20,28	19,31	15,17	13,80	18,40	2,46
Pakisztán	24,89	7,89	2,46	4,44	7,75	7,03	10,46	7,65	16,24	20,01
Paraguay	12,14	5,18	9,03	19,09	11,80	8,08	8,52	10,23	13,10	-0,12
Spanyolország	3,45	4,20	4,31	4,14	4,02	4,29	4,12	3,27	2,52	0,22
Szlovénia	5,34	8,67	7,70	5,59	3,37	1,63	2,07	4,24	3,80	1,91
Thaiföld	1,35	2,07	0,82	1,33	3,13	4,49	5,26	3,55	3,84	2,02
Új-Zéland	3,22	3,80	0,30	2,60	3,51	2,38	4,15	4,98	3,25	
USA	2,16	2,27	1,62	2,16	2,83	3,33	3,25	3,43	2,19	0,92

Forrás: www.worldbank.org

A választásom azért esett a fenti országok együttesére – gazdagabb és szegényebb országokra csakúgy, mint európai, észak- és dél-amerikai, ázsiai, afrikai országokra –, mert így látszik, hogy figyelembe kell vennünk azt is, hogy minél stabilabb egy ország gazdasági helyzete, annál stabilabb a fizetőeszközének árfolyama, tehát alacsonyabb inflációval kell szembe nézni a lakosságának. Ha a gazdasági növekedését és stabilitását szempontjából elfogadható mutatónak fogadjuk el a GDP-t, akkor megfigyelhetjük, hogy minél nagyobb egy

ország össztermelése, annál alacsonyabb az infláció az adott országban. Tehát közepesen erős, negatív irányú kapcsolat van a két tényező közt. (A számítások az 5. mellékletben.)

A fenti megfigyelést még inkább alátámasztják a gazdasági nagyhatalmak, melyek gazdasági jelentősége óriási a világgazdaságban és akiknek nemzetgazdasága erős pilléreken nyugszik (pl. USA, Japán) .

Habár a korábbi ábra alapján kijelenthetjük, hogy hazánk világviszonylatban nincs rossz helyen az inflációs rangsorban, ám sajnos Európán és az EU-n belül is az egyik legrosszabb eredményt mutatja a 4,% -os 2011. januári inflációjával (www.mnb.hu). Emiatt hazánkban a lakosság életszínvonala eléggé kiszolgáltatott az árak ingadozásának. Ugyan a reálbér is nő az inflációs növekedés következtében, az átlagember azonban mégis azt érzi, hogy sokkal nehezebben tud megvásárolni egy-egy árucikket – sokkal nagyobb az alternatív költsége –, mint korábban. Az ezredfordulót követő években tapasztalható európai inflációt a táblázatban tekinthetjük meg (4. táblázat), a 6. mellékletben pedig a hozzá tartozó szemléltető ábra található.

4. táblázat: Európai infláció 2000-től (előző év=100%)

Ország	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU	3,40	3,27	3,21	2,96	2,54	2,39	2,79	2,99	2,99	0,87
Világ	4,25	3,40	3,32	3,85	5,00	4,86	5,40	5,45	8,18	2,46
Ausztria	1,13	1,86	1,32	1,22	1,66	2,13	1,82	2,05	1,85	0,82
Belgium	1,97	2,06	2,01	1,98	2,18	2,38	2,30	2,33	1,94	1,09
Bulgária	6,60	6,18	4,67	2,27	4,17	7,39	6,89	9,18	8,40	4,05
Ciprus	3,82	3,41	1,18	5,11	3,25	2,35	2,96	3,45	4,83	
Csehország	1,51	4,87	2,82	0,94	4,53	-0,29	1,11	3,38	1,83	2,69
Dánia	3,00	2,50	2,30	1,65	2,33	2,88	2,12	1,94	3,62	0,44
Észtország	4,93	5,11	3,28	4,55	2,61	4,81	6,41	10,28	8,42	-0,58
Finnország	2,61	3,01	1,28	-0,68	0,50	0,46	0,85	2,99	1,81	0,87
Franciaország	1,40	1,98	2,38	1,88	1,59	2,03	2,39	2,49	2,59	0,52
Görögország	3,40	3,12	3,40	3,92	3,00	2,84	3,07	2,99	3,52	1,30
Hollandia	4,12	5,10	3,83	2,18	0,73	2,43	1,77	1,60	2,74	-0,34
Horvátország	4,53	4,00	3,50	3,87	3,76	3,31	3,41	4,04	6,38	3,35
Írország	5,98	5,49	4,62	2,79	1,99	2,39	3,51	1,25	-1,18	-3,18
Lengyelország	7,16	3,48	2,25	0,39	4,09	2,64	1,48	3,96	3,01	3,66
Lettország	4,19	1,70	3,61	3,57	7,01	10,17	9,88	20,30	15,36	-0,74
Litvánia	0,94	-0,37	0,18	-0,78	2,54	6,61	6,54	8,50	9,66	-2,15
Luxemburg	2,02	0,08	2,10	6,04	1,80	4,61	6,82	3,04	4,99	-0,27
Magyarország	11,65	8,33	7,79	5,75	4,50	2,28	3,95	6,11	3,86	4,62
Nagy-Britannia	1,19	2,12	3,10	3,07	2,52	2,03	2,79	2,88	2,98	1,36
Németország	-0,68	1,20	1,42	1,18	0,96	0,66	0,38	1,85	1,01	1,40

Norvégia	15,65	1,73	-1,77	2,97	5,29	8,65	8,52	2,39	9,96	-4,03
Olaszország	1,91	2,96	3,26	3,12	2,63	2,06	1,84	2,57	2,76	2,15
Oroszország	37,70	16,49	15,49	13,78	20,28	19,31	15,17	13,80	18,40	2,46
Portugália	3,24	3,58	3,74	3,01	2,47	2,52	2,78	2,83	1,92	0,09
Románia	44,25	37,44	23,43	23,98	15,04	12,29	10,78	13,03	11,58	6,54
Spanyolország	3,45	4,20	4,31	4,14	4,02	4,29	4,12	3,27	2,52	0,22
Svájc	1,13	0,80	0,47	1,00	0,57	0,11	2,06	2,49	2,49	0,28
Svédország	1,42	2,37	1,53	1,77	0,31	0,89	1,94	2,76	3,23	1,96
Szlovákia	9,41	5,02	3,87	5,31	5,87	2,38	2,95	1,11	2,87	0,05
Szlovénia	5,34	8,67	7,70	5,59	3,37	1,63	2,07	4,24	3,80	1,91
Szerbia	77,453	87,848	22,856	13,729	12,81	15,17	10,75	9,762	12,07	10
Törökország	49,23	52,85	37,42	23,27	12,40	7,08	9,33	6,22	11,99	5,15

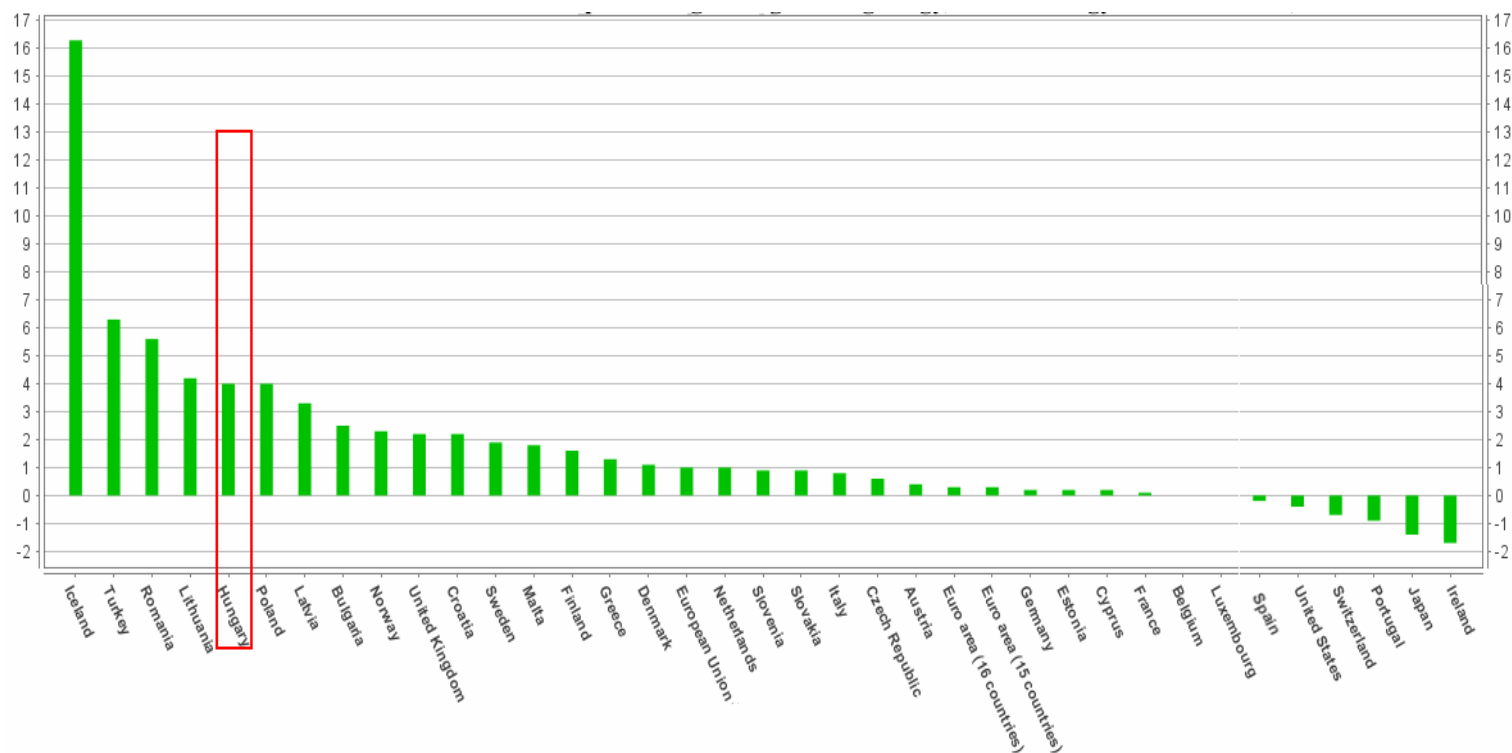
Forrás: www.worldbank.org

Európán belül a legmagasabb inflációval Szerbiának és Törökországnak kell megküzdenie, ám Románia és Oroszország is csak kevésbé van jobb helyzetben. Hazánk Horvátországgal és Bulgáriával a középmezőny végén foglal helyet. Az EU-tagok többségének nem kell drasztikus inflációs növekedéssel számolnia. Azonban mivel az infláció természetes jelenség, bizonyos fokú inflációs növekedés a mai gazdaság velejárója. Az ábrán is látszik, hogy növekvő trendet mutat az infláció minden országban, ennek egyedül növekedési üteme tér el. Nyilván azok az országok vannak kedvezőbb helyzetben, ahol kisebb az infláció, tehát kevésbé drágulnak a termékek árai.

Különféle árindexekkel tudjuk felmérni az országban tapasztalható inflációs változásokat, melyek megmutatják az átlagos árszintek arányát két időpont között (www.mnb.hu). A Központi Statisztikai Hivatal rendszeresen közli a termelői, fogyasztói árindexek, a maginflációs mutatószám stb. alakulását jelentéseiben (Pl. Fogyasztói árak gyorsjelentés, Fogyasztói ár-index füzetek, Az élelmiszerek termelői és fogyasztói árának alakulása 2004-2008-ban stb). Mivel e dolgozatban az életszínvonal alakulását a lakosság, tehát a fogyasztók szemszögéből vizsgálom az elemzésem a fogyasztói árindex alakulására irányul.

A fogyasztói árindex (www.mnb.hu) a leggyakrabban használt inflációs mérőszám, amely olyan termékcsoportoknak az árindexe, ahol a lakosság egészének fogyasztása szerepel súlyrendszerként. Ez a pénz értékvesztésének a fogyasztók szempontjából értelmezett leggyakrabban használt mérőszáma. Ha csak az Európai Unióra vonatkozó 2009-es adatokat (fogyasztói árindexeket) vizsgáljuk (8. ábra), akkor még inkább kirajzolódik hazánk hátrányos helyzete. Az EU-tagok közül mindössze Románia és Litvánia követi a rangsorban. A helyzet súlyosságát még az is mutatja, hogy Románia három évvel hazánkat követően csatlakozott e

nemzetközi szervezethez és a másik 2007-ben csatlakozó (Bulgária) is megelőz minket. Ebből is látszik, hogy az EU-tagság nem biztosít annyira erős gazdasági helyzetet, hogy ez megállítsa egy országban az inflációt. Sőt Norvégiában és Svájcban is kisebb mértékű a pénz „romlása”, mint a kelet-európai országok esetén, habár ők nem is EU-tagok, azonban sokkal fejlettebbek, mint hazánk és szomszédai.

8. ábra: Főbb európai országok és gazdasági nagyhatalmak fogyasztói árindexének változása az előző évhez képest (%), 2009

Forrás: Eurostat

A fenti ábrán megfigyelhettük, hogy az EU által előírt² 3%-os inflációs maximumot a legtöbb európai ország – főként a 2004-nél korábban csatlakozottak és az Eurozóna tagjai könnyen teljesíteni tudják, míg hazánknak ez komoly kihívást jelent, amit a következő években teljesítenünk kell.

A következő táblázatban (5. táblázat) megtekinthetjük, hogy hazánkban miből tevődik össze az inflációs növekedés. Ennek magyarázataként bemutatom a fogyasztói árindexünk alakulását 1985-től jószágcsoportokra lebontva. (Az ezt szemléltető ábra a 7. mellékletben található).

² A maastrichti konvergenciakritériumok között szerepel a 3%-os inflációs referenciérték, mely – több más kritérium mellett – feltétele az euró bevezetésének.

**5. táblázat: A magyar fogyasztói árindex összetevőinek
éves átlagos változása 1985-től (az előző év = 100%)**

Év	Élelmi- szerek	Szeszes italok, dohány- árak	Ruház- kodási cikkek	Tartós fogyasz- tási cikkek	Háztar- tási energia	Egyéb cikkek, üzem- anyagok	Szolgá- latások	Össz.
1985	1,063	1,017	1,109	1,053	1,209	1,059	1,093	1,07
1986	1,02	1,052	1,094	1,061	1,035	1,049	1,089	1,05
1987	1,092	1,135	1,097	1,023	1,065	1,062	1,09	1,09
1988	1,158	1,143	1,2	1,085	1,128	1,163	1,175	1,16
1989	1,177	1,111	1,182	1,176	1,114	1,224	1,166	1,17
1990	1,352	1,307	1,233	1,208	1,276	1,289	1,256	1,29
1991	1,219	1,251	1,321	1,317	1,81	1,434	1,419	1,35
1992	1,194	1,196	1,23	1,143	1,432	1,272	1,26	1,23
1993	1,292	1,186	1,167	1,11	1,203	1,216	1,241	1,23
1994	1,234	1,164	1,161	1,118	1,117	1,19	1,203	1,19
1995	1,311	1,201	1,202	1,24	1,5	1,273	1,26	1,28
1996	1,173	1,266	1,256	1,192	1,325	1,257	1,264	1,24
1997	1,175	1,189	1,187	1,085	1,299	1,161	1,192	1,18
1998	1,144	1,153	1,141	1,081	1,179	1,107	1,162	1,14
1999	1,029	1,115	1,106	1,066	1,094	1,147	1,148	1,1
2000	1,092	1,11	1,058	1,017	1,091	1,15	1,097	1,1
2001	1,138	1,112	1,053	1,01	1,103	1,049	1,098	1,09
2002	1,054	1,097	1,04	0,984	1,055	1,041	1,064	1,05
2003	1,027	1,107	1,03	0,986	1,073	1,039	1,059	1,05
2004	1,065	1,113	1,034	0,994	1,141	1,039	1,076	1,07
2005	1,025	1,033	1,002	0,977	1,062	1,045	1,055	1,04
2006	1,077	1,043	0,993	0,96	1,064	1,027	1,041	1,04
2007	1,115	1,067	1,01	0,987	1,246	1,04	1,074	1,08
2008	1,102	1,056	1	0,993	1,127	1,046	1,05	1,06
2009	1,044	1,075	1,005	1,026	1,082	1,011	1,046	1,04

Forrás: www.ksh.hu

Látható, hogy évről évre növekvő inflációt tapasztalhatunk (hiszen az ábra árindex-vonalai a 1-es érték fölött vannak, ami az előző évi 100%-t meghaladó értéket jelent). A rendszerváltást követően több jószág árszínvonala is ugrásszerű emelkedést mutatott, különösen érzékeny volt – és azóta is az – a háztartási energia ára. Ennek árát nyugodtan emelhetik a szolgáltatók, hiszen az embereknek ez az alapszükségletei közé tartozik, a modern társadalom mindennapi életéhez szükséges eszközök használatának bázisát adja, tehát mindenki kénytelen megfizetni az árát, bármennyit is kérnek érte. Így az életszínvonalat is óriási mértékben befolyásolja az energia árának változása. Az emberek vagy jövedelmi átcsoportosítással tudják megfizetni megemelkedett számlájukat, vagy ha nem tudnak fizetni,

az közüzemi tartozáshoz, rosszabb esetben kilakoltatáshoz vezethet, ami drasztikus életszínvonal csökkenéssel jár.

Az utóbbi években az energiaár nagyfokú növekedése mellett a társadalomnak a másik alapszükségletet jelentő jószágkosár árszínvonalának növekedésével is szembe kellett nézni, az élelmiszerek drágulásával. És a „luxuscikkek” közé sorolható szeszes italok és dohányárak követik az alapszükségleteket jelentő jószághalmaz árnövekedését a sorban. A következő táblázatban (6. táblázat) egy magyarországi szupermarket különböző élelmiszerárainak változását látjuk az elmúlt tíz évben.

6. táblázat: Mennyivel drágultak az élelmiszerárak 2001-2011? (Ft-ban)

Termék	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2010	2011
Bontott csirke (kg)	510	479	462	505	521	538	626	671	880	925
Gyulai kolbász (kg)	2040	2160	2040	2130	2240	2390	2720	2940	3599	3676
Kenyér (kg)	144	151	156	178	173	179	215	242	320	380
Sör (0,5 l)	125	138	148	162	168	172	179	187	200	210
Étolaj (1 l)	250	291	284	278	257	267	306	457	350	480
Tej (1 l)	141	155	160	159	156	168	187	222	235	240
Tojás (1 db)	21	20	19	21	20	22	26	31	36	34

Forrás: www.nyugatmagyar.hu

Az árak ilyen mértékű változását az inflációnak tudhatjuk be. Ez is bizonyítja, hogy ezen gazdasági jelenség az életszínvonalat és a társadalmi jólétet nagyban befolyásolja. A fenti táblázatban felsorolt élelmiszerek átlagosan 88%-kal kerülnek többbe, mint tíz éve. A legdrasztikusabb eredményt a kenyér esetében kaptam, ami 2,64-szeresébe kerül a 2001-es árához képest. Az étolaj ára növekedett még meg nagy mértékben (92%-kal), míg legkevésbé a tojás drágult (62%). A megnövekedett élelmiszerárak következtében bekövetkezett jólétszűkítésre a legjobb példa, ha belegondolunk, hogy egy család ugyanannyi – vagy

relatív több – jövedelemből többet kell, hogy fordítson élelmiszerre. Ha ezt megteszi, akkor a számláin, szórakozásán és ruházkodásán kell spórolnia. Ha nem teszi meg, akkor kevesebb ételt tudnak megvásárolni, vagy olcsóbb, de rosszabb minőségűt, tehát mindkét módon jólétük csökkenése fog bekövetkezni.

A Központi Statisztikai Hivatal 2010 decemberi jelentése (Fogyasztói árak gyorsítójelző, 2010 december) alapján 2010-ben a fogyasztói árak átlagosan 4,9%-kal emelkedtek az előző évhez viszonyítva. Legjobban az „egyéb” cikkek drágultak 8,8%-kal. Továbbá átlag feletti drágulást mutat a szeszesitalok, dohányárak árnövekedése (8,2%) és a háztartási energia ára (6,3%). Az átlaghoz képest kevésbé nőttek a szolgáltatások (4,3%), az élelmiszerek (3,2%) és a tartós fogyasztási cikkek árai (0,2%). Míg a ruházkodási cikkekért 0,4%-kal kevesebbet kellett fizetni, mint az előző évben.

Összességében a rendszerváltás után közel 30%-os inflációt tapasztalhattunk, mára ez mérséklődött, ám az EU által előírt – és a kormány terveiben szereplő – inflációs célt (3%) még nem érte el. 2009 elején a magyar infláció a referenciaérték közelében volt, ám 2009 közepén jelentősen megemelkedett és 2010 márciusáig az 5–6%-os sávban helyezkedett el, (EKB Konvergenciajelentés 2010 május) jelenleg pedig 4,7% (www.mnb.hu).

Az Magyar Nemzeti Bank évről évre készít előrejelzéseket a várható inflációval kapcsolatban, megállapítják, hogy a különböző javak árai milyen mértékben fognak növekedni. Ennek következtében az emberek mennyivel kevesebbet (vagy többet) fognak fogyasztani és a vagyonuk hány százalékát kénytelenek felélni. Tehát, hogy milyen mértékben hat az infláció a jólétükre és határozza meg az életmódjukat.

7. táblázat: A 2010. decemberi inflációs jelentés inflációs és GDP előrejelzése (%)

	2010	2011	2012
Fogyasztói infláció	4,9	4,0	3,3
Gazdasági növekedés	1,1	3,1	4,0

Forrás: www.mnb.hu

A fejezet elején láthattuk, hogy például Japán és az Amerikai Egyesült Államok – többek között erős gazdasági hatalma, stabil vezető világgazdasági pozíciója miatt – inflációja nem számottevő. Itt köztudottan az életszínvonal is magasabb, hiszen a lakosság reálbérének növekedése nagyobb, mint az inflációs növekedés, így ez a jelenség nem ró rájuk annyi terhet, mint a hazánkban élőkre. Mivel a társadalom különböző rétegeinek életmódját a havi bérük rendkívül befolyásolja, a következő fejezetben ennek hatását vizsgálom majd.

4.1.2. Az infláció társadalmi költségei

Az infláció a társadalom számára pénzügyi és szociális problémákat is okoz (Mankiw, 1999), tehát befolyásolja az emberek jólétét. Egy átlagember úgy érzi, hogy az infláció elszegényíti. Tehát azt tapasztalja, hogy – hiába kap esetleg több fizetést – a megemelkedett árak miatt nem nő a jóléte, mert a plusz pénzt az infláció felemészti. De ezen kívül még további társadalmi költségei és társadalmi hatása is van az inflációnak, melyeket Gregory Mankiw gondolatai alapján fejtek ki a következőkben.

Az infláció első költsége az úgynevezett „cipőtalpköltség”. A magasabb inflációs ráta következtében magasabb lesz a nominális kamatláb. Ez alacsonyabb reálpénz-állományt eredményez. Így az emberek kevesebb pénzt tartanak maguknál, többször mennek el a bankba pénzt felvenni. Ezért a gyakori bankba járás miatt elkopik a cipőtalpuk, innen ered a „cipőtalpköltség” elnevezés.

Az infláció második költsége az úgynevezett „étlapköltség”. A bekövetkezett magas infláció miatt a vállalatok kénytelenek emelni áraikat és emiatt új árjegyzéket, vagy az éttermek esetében új étlapot kell nyomtatni, innen ered a második költség elnevezése.

Az infláció harmadik költsége abból ered, hogy az étlapköltségekkel szembesülő vállalatok rendszertelenül változtatják áraikat. Ezért minél nagyobb az inflációs ráta, annál nagyobb a relatív árak változása. (Mankiw, 1999) A negyedik költség – mintegy konklúzióként – a változó árakkal való együttélésből ered. Az árszínvonal rendszeres ingadozása megnehezíti a lakosság pénzügyi tervezését, jövedelmének beosztását. Nehezebben tudják előre meghatározni, hogy mennyit tudnak bizonyos árucikkekre fordítani, mennyire költhetik el fizetésüket, mennyire fontos, hogy tartalékoljanak, illetve, hogy korábbi tartalékaikat milyen mértékben kell felélniük.

Magas inflációs ráta és alacsony – vagy semennyi – bérkompenzáció esetén az életszínvonal, az emberek jóléte csökken. Eluralkodik a társadalmi depresszió a kilátástalan helyzet miatt. Hiszen a megnövekedett árak mellett ugyanannyi jövedelemből mint korábban, nem lehet ugyanolyan életszínvonalat fenntartani, tehát a magas infláció életszínvonal csökkenést okozhat megfelelő állami támogatás, vagy béremelés hiányában.

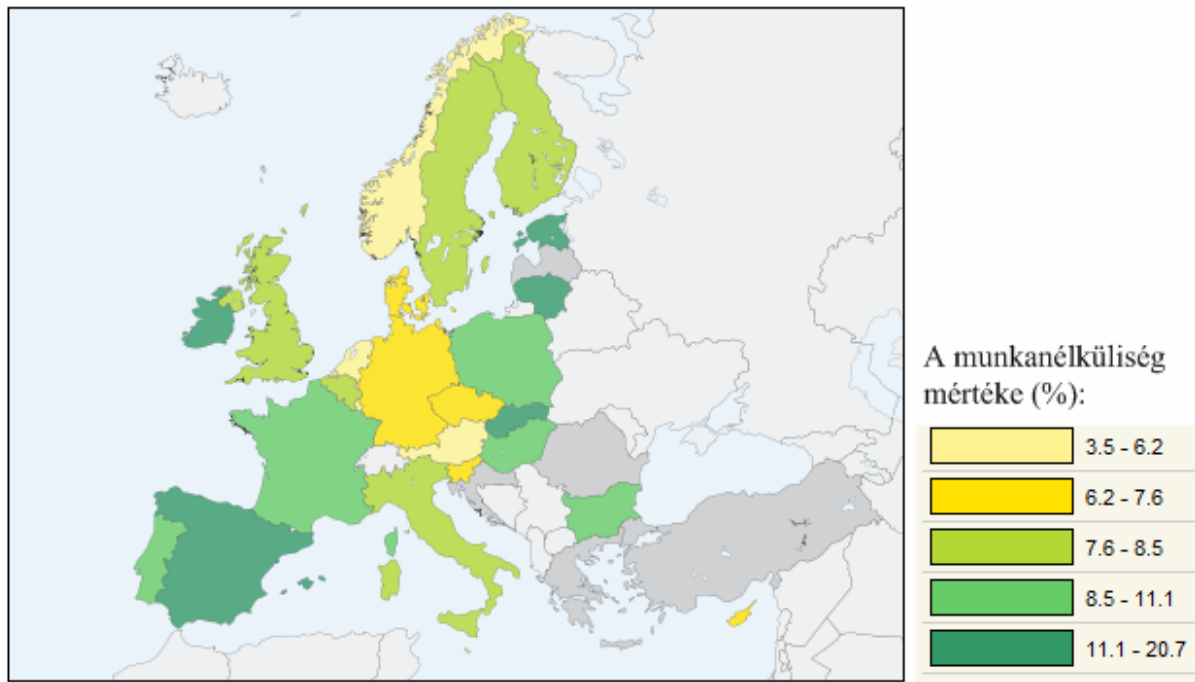
4.2. Munkanélküliség

A munkanélküliség a kapitalizmusnak egy tipikus és normális jelensége, melyet a közgazdászok 5–6%-os általános mértékben határoznak meg, ám recesszió esetén elérheti, sőt meghaladhatja akár a 10%-ot is (Solt, 1997). A munkanélküliség minden országban komoly

társadalmi és gazdasági problémákat okoz és a kormányok feladata a munkanélküliség csökkentése és a munkanélküliek anyagi támogatása. A 2007-es gazdasági válság kirobbanása után a legtöbb európai államban a munkanélküliség 10% körül mozgott (Eurostat), de van ahol a 20% felé közelített. A termelés visszaesésének és gyárak bezárásának következtében csökkent a foglalkoztatottság, nőtt az elbocsátások száma, a lakosság vásárlóereje csökkent, így jólétük színvonala is visszaesett. Azt mondhatjuk tehát, hogy a foglalkoztatottság illetve a munkanélküliség nagy mértékben befolyásolja a társadalmi jólétet, a lakosság életszínvonalát.

Ennek oka, hogy a mai modern társadalmunkban a munkának nem egyszerűen gazdasági, hanem szociális jelentősége is van (Bánfalvy, 1991). Azonfelül, hogy a munkanélkülivé válók elveszítik jövedelmüket (vagy annak egy részét), ez a megváltozott élethelyzet hat az emberek egészségi állapotára, önértékelésére, társas kapcsolataira, társadalmi-közösségi aktivitására. Ezen felül befolyásolja a bűnözés elterjedtségét, gyakoriságát, a kilátástalan helyzetben lévők akár drasztikus lépésekre is elszánják magukat és – egyre súlyosabb – bűntényeket követnek el. Napjainkban gyakran hallható ez a fogalom: megélhetési bűnözés. Az egyre lejjebb csúszott társadalmi rétegekből olyanok is rákényszerülnek az alternatív jövedelemszerzésre, akik addig jómódban éltek, keresetükből fenn tudták tartani magukat és családjukat. Azt elvesztve viszont korábbi életszínvonaluk megtartása érdekében kétségbeesett lépésekre is elszánják magukat.

A dolgozatban a kényszerű munkanélküliséget (Meyer–Solt, 2006) vizsgálom, vagyis a munkanélküliségnek azon formáját, mely a dolgozni akaró, munkát kereső, de még nem találó lakosságot foglalja magában. A munkanélküliségi rátát úgy kapjuk meg, hogyha a munkanélküliek számát elosztjuk az aktív lakosság számával (Meyer–Solt, 2006). Az alábbi ábra (9. ábra) az európai munkanélküliség mértékét mutatja a 15-74 éves aktív népesség esetén országokra lebontva.

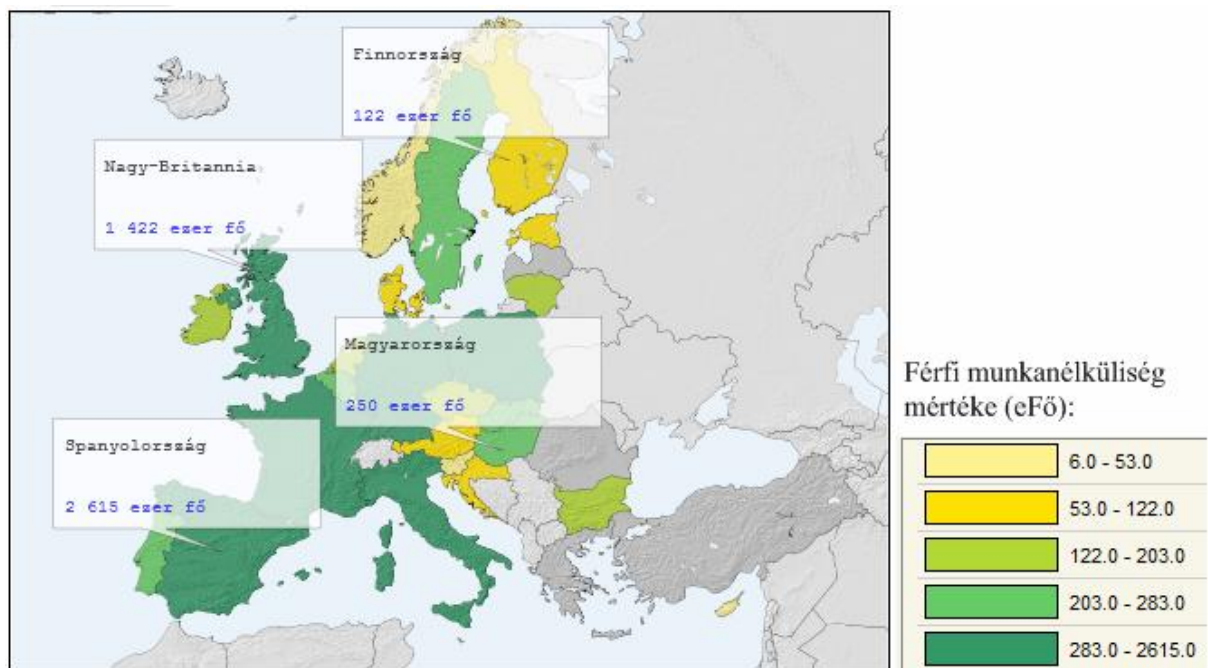

9. ábra: Munkanélküliség Európában, 2010. november

Forrás: Eurostat

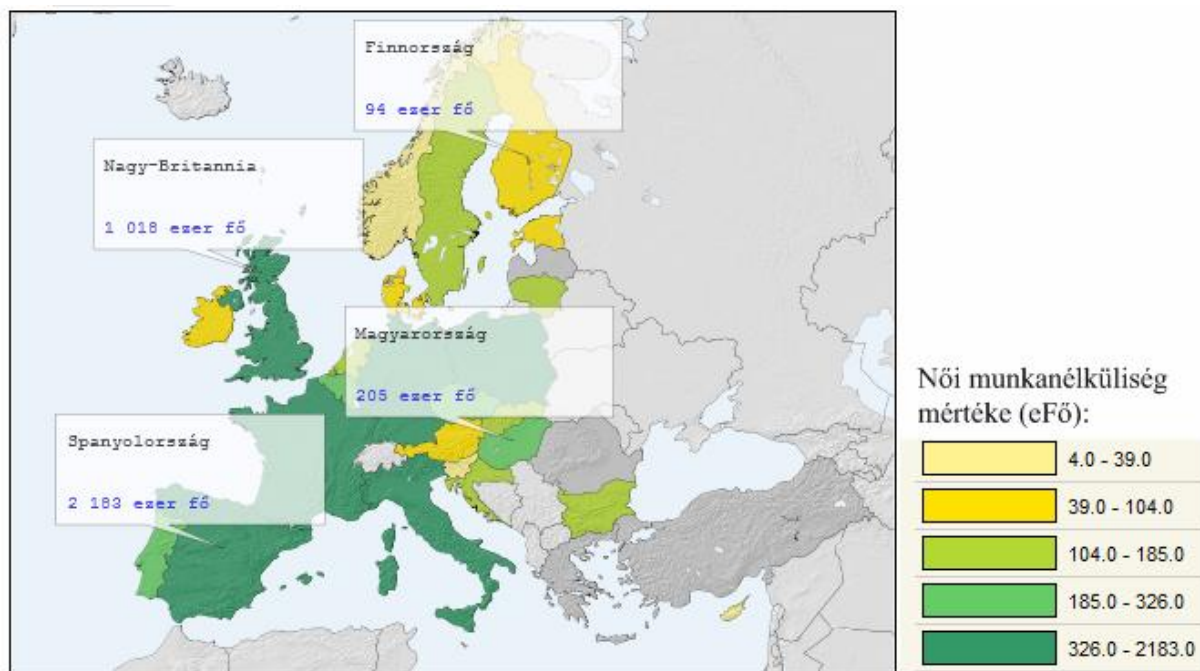
A 2010-es adatokat tekintve megfigyelhetjük, hogy néhány országban még alig-alig enyhült a válság hatása, mely a társadalmi problémákat tekintve a magas munkanélküliségben is megnyilvánul. Spanyolországban, Írországban, Észtországban, Litvániában és Szlovákiában a legsúlyosabb a helyzet. Hollandiában, Ausztriában és Norvégiában viszont a munkanélküliség mérséklődött már a természetes, elfogadott szintre (6% alá). Hazánk értéke ez esetben is közepesen jó pozíciót mutat nekünk, a közép- és kelet-európai államoknak megfelelő 10,9%-os (Eurostat) munkanélküliségi értékkel. Ám ha belegondolunk, hogy ez közel 500 ezer álláskeresőt jelent, akiknek közel 50%-a több, mint egy éve keres munkát, beláthatjuk, hogy a helyzet rendkívül aggasztó.

A munkanélküliséget feloszthatjuk nemekre és így láthatjuk, hogy a férfi munkanélküliség mértéke meghaladja a nőit. Ez annak is köszönhető, hogy a szezonális (tehát a recesszióra jellemző) és a strukturális (tehát egy-egy iparágra vonatkozó) munkanélküliség leginkább a férfiakat érinti, hiszen például az építőipari megrendelések mérséklődése az építőiparban dolgozókat, tehát javarészt férfiakat érintett és érint. Az alábbi ábrák a férfi és a női munkanélküliséget szemléltetik az EU tagállamaira és néhány további európai államra vonatkozóan.

10. ábra: Férfi munkanélküliség Európában, 2010. szeptember (ezer fő)

Forrás: Eurostat

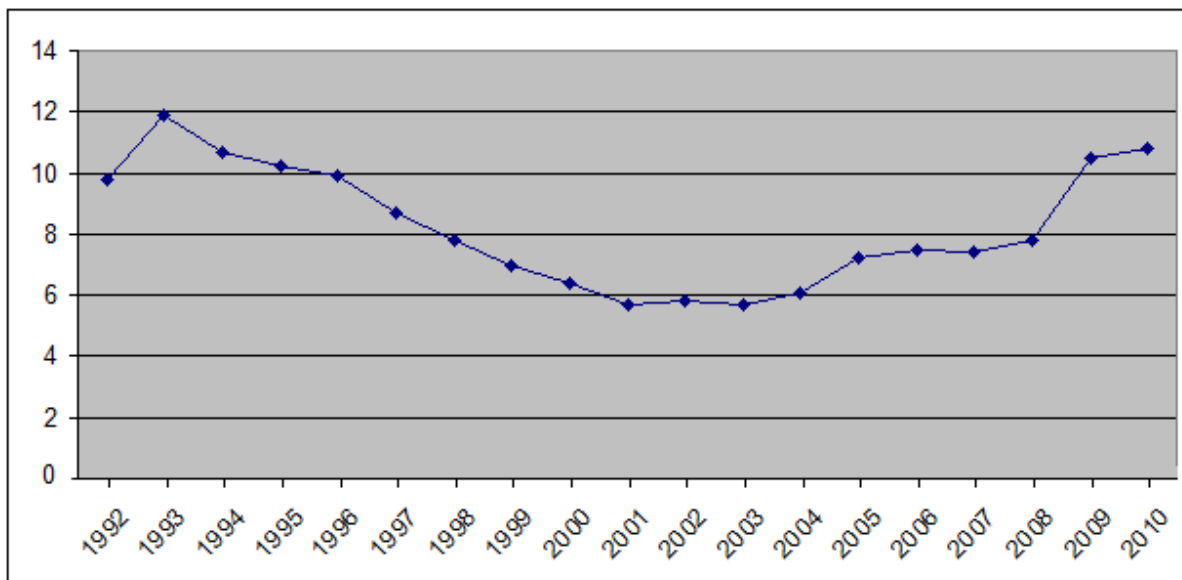

11. ábra: Női munkanélküliség, 2010. szeptember (ezer fő)

Forrás: Eurostat

Összességében tehát azt mondhatjuk, hogy a munkanélküliséggel, mint társadalmi problémával kivétel nélkül minden kormánynak szembe kell néznie – különösen válságos időkben – és minden eszközzel arra kell törekednie, hogy ezen jelenség miatt bekövetkezett

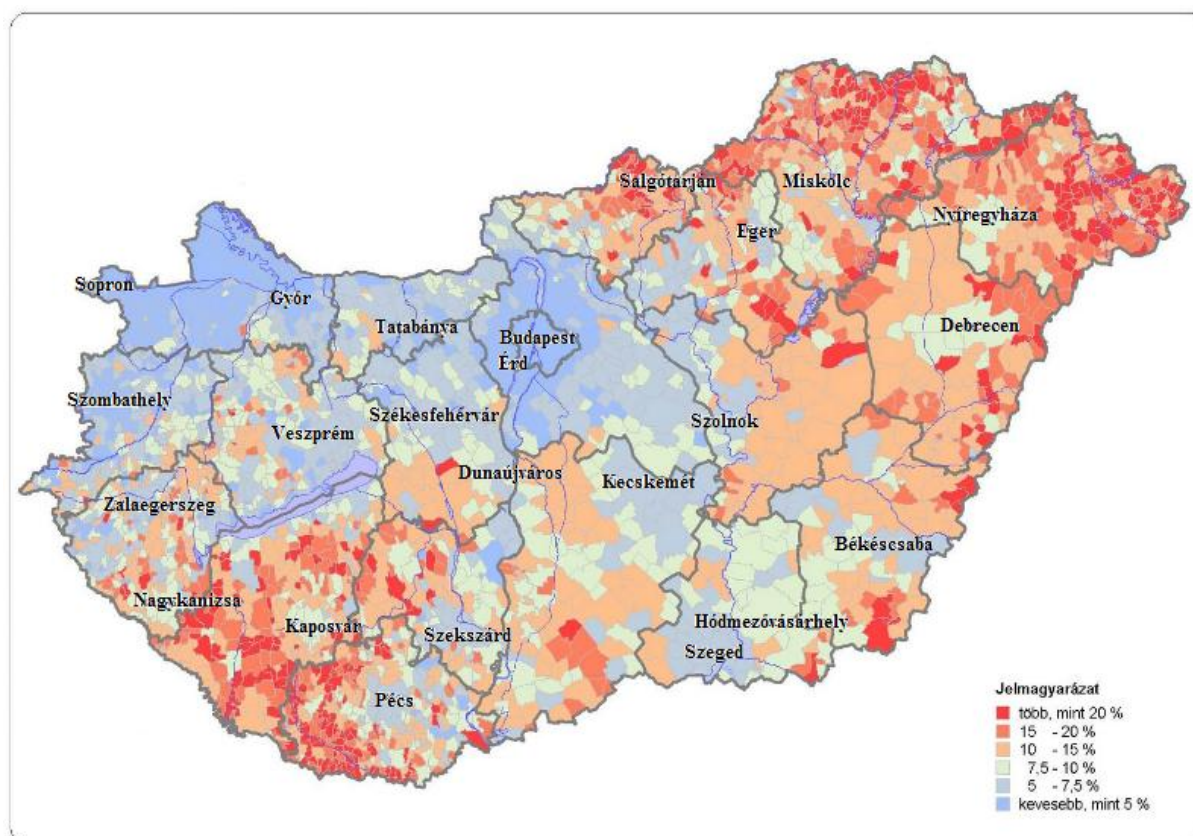
jólét- és életszínvonal csökkenést mihamarabb mérsékelje és visszaállítsa az országban a természetes munkanélküliség mértékét. Magyarországon az elmúlt közel húsz évben a munkanélküliség 5,7% és 11,9% között ingadozott. Ennek alakulását a következő ábra (12. ábra) is prezentálja.

12. ábra: Munkanélküliségi ráta Magyarországon, 1992–2010 (%)

Forrás: www.ilo.org és www.ksh.hu

A rendszerváltást követő első két évben magas munkanélküliség volt tapasztalható hazánkban a gazdasági és strukturális változások miatt. A '90-es évek közepétől a munkanélküliség folyamatosan csökkent a 2000-es évek közepéig, majd 2004-től a munkanélküliségi ráta 7% fölé emelkedett, 2008-ban pedig – a válság hatására – elérte a 10%-t. Az adott országra vonatkozó munkanélküliségi adatokat érdemes régiókra vonatkoztatva is áttekinteni, hiszen egy országon belüli elhelyezkedés, valamint a települések típusa is befolyásolja, hogy mekkora a foglalkoztatottság-munkanélküliség mértéke. A következő ábrán (13. ábra) felmérhetjük, hogy Magyarország 2010-es munkanélküliségi rátáját (10,9%) (www.ksh.hu), mely országrész okozza erőteljesebben, és mely kevésbé.

13. ábra: Nyilvántartott álláskereső a munkavállalási korú népesség százalékában, 2010 október

Forrás: www.geoindex.hu

Magyarországon a keleti és a dél-dunántúli régióban van a legnagyobb munkanélküliség. Ennek oka, hogy ezen területeken kifejezetten az infrastruktúra, kicsi és szétszórta települések vannak és a terület leginkább mezőgazdasági termelésre alkalmas, így ipari vállalatok – melyek szélesebb körben tudnák foglalkoztatni az ott élőket – nem hoznak ott létre üzemeket. A nyugati határhoz közel fekvő területeken (így Győrben, Sopronban, Szombathelyen), valamint a fővárosban a legkedvezőbb a helyzet a foglalkoztatás terén (a kedvezőbb infrastrukturális környezet és a szakképzett munkaerőnek köszönhetően).

4.3. Bérek

Mint már a korábbi fejezetekben feltártam az emberek életmódját sok gazdasági esemény, jelenség és mutató is befolyásolja. Eddig a társadalom egészére ható tényezőket vizsgáltam, melyek nemzeti szinten fejtik ki hatásukat (GDP és egyéb mutatók, infláció, munkanélküliség). Azonban vannak konkrétan az egyén életmódjára és jólétére ható tényezők, melyek közül a legkézenfekvőbb és legnyilvánvalóbb az a kereset. A differenciált

bérek miatt alakulnak ki a társadalmi rétegek, hiszen a különböző végzettségű és más-más munkát ellátó emberek fizetése eltér. A dolgozat következő részében megnézem, hogy különböző országokban mennyi a minimálbér, egy-egy jószágért a világ különböző nagyvárosaiban mennyit kell dolgozni (tehát tulajdonképpen a vásárlóerő-paritást vizsgálom) és néhány szakmát tekintve mennyivel keres többet, vagy kevesebbet egy-egy alkalmazott Magyarországon, mint külföldön. Mindezekből következtetni tudok majd a bérek életszínvonalra és jólétre gyakorolt hatására.

4.3.1. A minimálbér nemzetközi összehasonlítása

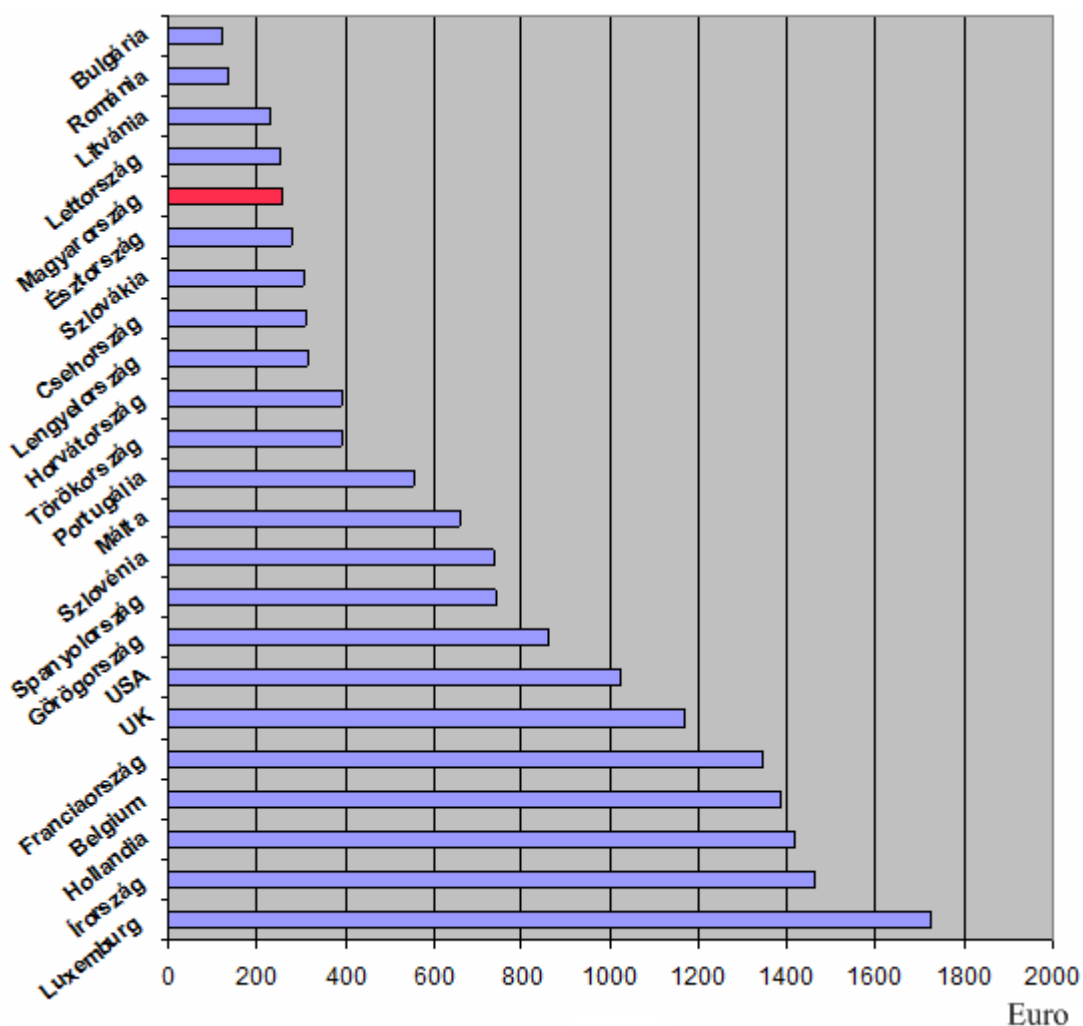
Tavaly hazánkban 71 500 forint volt a minimálbér, 2011-re a kormány 78 000 forintra emelte³. Az Európai Unió tervei közt szerepel egy egységes EU-s minimálbér kiszabása, azonban ez még várat magára többek között azért is, mert a huszonhét tagállamból egyelőre csak húszban van előírt minimális bérlimit.

Míg az Európai Unió tagállamai között a magyar minimálbér valamivel kevesebb, mint az átlag, a kelet-európai régió országait illetően viszonylag jó helyen található, főleg ha azt is hozzávesszük, hogy némely országokban egyáltalán nincs minimálbér.

Meg kell említeni azonban, hogy vásárlóerő-paritáson mérve Magyarországon 2009-ben 103 000 forint volt a minimálbér, vagyis hazánk az uniós tagállamok között a középmezőnyben foglal helyet, továbbá ha Kelet-Európát tekintjük a bolgárok, a románok és a nem EU-s ukránok még mindig jelentősen rosszabbul keresnek. (www.mfor.hu)

³ www.vilaggazdasag.hu

14. ábra: Minimálbér, 2010

13. ábra: Nyilvántartott álláskereső a munkavállalási korú népesség százalékában, 2010 október

Forrás: Eurostat

Az Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) elemzése szerint a válság során körülbelül az államok felének volt kapacitása a minimálbérek (akár többéves „befagyasztás” utáni) kiigazítására. Erre azért volt szükség, mert a válság okozta nehéz időkben a kormányok kiemelkedő feladata a szegényebb, kiszolgáltatottabb rétegek támogatása.

Afrikában vannak a legalacsonyabb havi minimálbérek. Burundiban havonta – a vásárlóerő figyelembe vételével – mindössze 6 dollárért (azaz 1 250 forintért), míg Ugandában 7 dollárért dolgoznak a legrosszabbul keresők.

Egyértelmű, hogy a dinamikusan fejlődő és stabil gazdasági pozícióval rendelkező, hatékony gazdasággal működő országokban magas a bérnövekedési üteme. Viszont ennek ellenére például Kínában csak 173 dollár (azaz 36 157 forint) a minimálbér, míg Vietnámban,

Sri Lankán és Bangladesben pedig még a 100 dollárt (azaz 20 900 forintot) sem éri el havonta.

Európában Luxemburgban éri meg minimálbéresnek lenni (ahol a vásárlóerőt is figyelembe véve több, mint 350 ezer forintot keresnek havonta a minimálbéresekre), vagy érdemes még munkát vállalni Írországban illetve Hollandiában, hiszen ezen országokban még a legrosszabbul keresve is több lehetne a jövedelmünk, mint Magyarországon akár egy diplomával rendelkező szakembernek.

Világszinten az átlagos havi bérnövekedés 2007-ben – közvetlenül a válság kirobbanása előtt – mért 2,8 százalékról 2008-ban 1,5 százalékra, 2009-ben pedig 1,6 százalékra esett vissza. Közép- és Kelet-Európában szintén mérséklődött a reálbérek növekedési üteme, a 2007-es 6,6 százalékról 2008-ban 4,6 százalékra, míg 2009-ben a reálbérek 0,1 százalékkal csökkentek. Amíg Lengyelország képes volt fenntartani a pozitív reálbér növekedést, Magyarországon a 4%-os infláció és a nominális bérek befagyasztása együttesen a bérek vásárlóerejének 3,5%-os csökkenését eredményezte 2009-ben.

4.3.2. A bérek összehasonlítása szakmánként nemzetközileg

Mint már korábban utaltam rá, a bérek esetében azt is figyelembe kell venni, hogy ki milyen munkát végez és ehhez milyen végzettség szükséges. A közalkalmazottak esetében könnyen meghatározható az adott végzettséghez tartozó bér, hiszen létezik az úgynevezett közalkalmazotti bértáblázat. Viszont az állami dolgozóknál jóval többet keresnek a versenyszférában munkát vállalók. Mindezt persze a tanulmányi végzettségen kívül befolyásolja többek között a tapasztalat és a nyelvtudás is. A béreket évről-évre az inflációhoz kellene igazítani a munkaadóknak, de ez nem minden esetben valósul meg.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) elemzései szerint a pénzügyi és gazdasági válság hatására a 2008-as és 2009-es bérnövekedés kevesebb volt, mint az előző években. A havi átlagbér globálisan 2,8%-kal csökkent 2007-ben, 1,5%-kal 2008-ban és 1,6%-kal 2009-ben. Ez alól csak Kína kivétel, ahol a krízis idején is nőtt az átlagos kereset (0,5%-kal 2008-ban és 0,6%-kal 2009-ben) (www.ilo.org).

Az alábbi táblázat nemzetközi összehasonlításra alkalmas kereseti adatokat tartalmaz az egészségügyi szektor három, különböző végzettséget igénylő munkavállaló esetén.

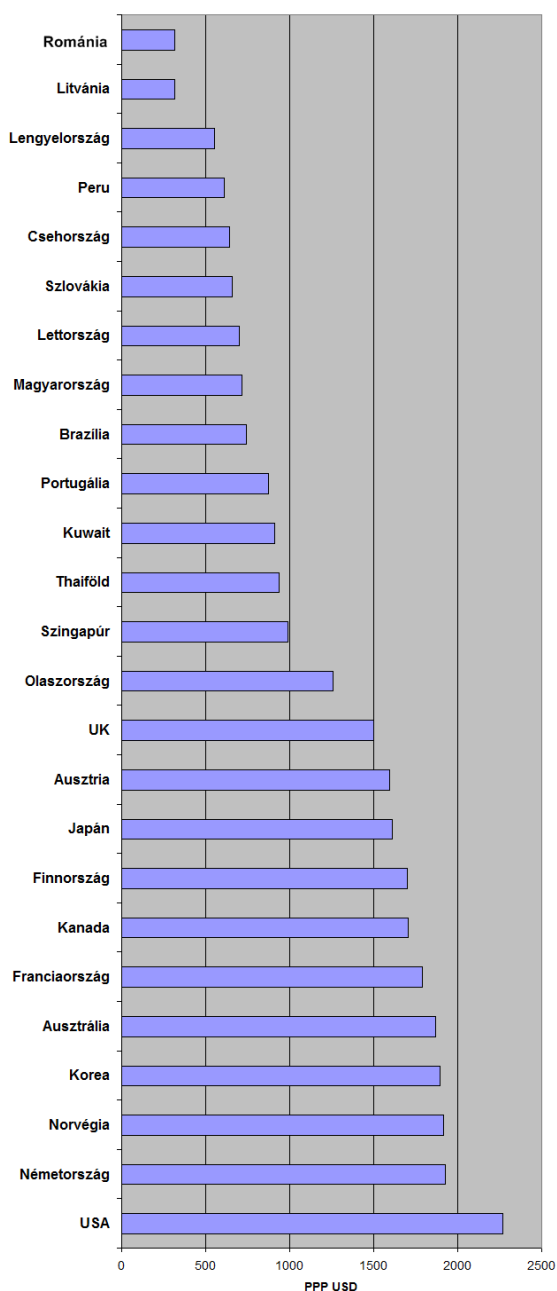
8. táblázat: Egészségügyi bérek nemzetközileg, 2005

	Havi nettó átlagkereset (vásárlóerő-paritásos USD-ben)		
Ország	Segédápoló	Nővér	Fogorvos
Ausztrália	PPP \$ 1,867	PPP \$ 2,703	PPP \$ 4,164
Ausztria	PPP \$ 1,596	PPP \$ 2,101	–
Brazília	PPP \$ 742	PPP \$ 1,766	–
Kanada	PPP \$ 1,706	PPP \$ 2,217	–
Kína	–	PPP \$ 799	–
Csehország	PPP \$ 643	PPP \$ 890	PPP \$ 1,070
Finnország	PPP \$ 1,700	PPP \$ 1,867	PPP \$ 2,937
Franciaország	PPP \$ 1,790	PPP \$ 2,379	–
Németország	PPP \$ 1,928	PPP \$ 2,078	–
Magyarország	PPP \$ 716	PPP \$ 855	–
Olaszország	PPP \$ 1,259	PPP \$ 1,509	PPP \$ 3,051
Japán	PPP \$ 1,612	PPP \$ 1,820	PPP \$ 4,402
Korea	PPP \$ 1,897	PPP \$ 1,897	–
Kuwait	PPP \$ 912	PPP \$ 982	–
Lettország	PPP \$ 701	PPP \$ 894	PPP \$ 1,978
Litvánia	PPP \$ 318	PPP \$ 532	–
Mexikó	–	PPP \$ 834	–
Norvégia	PPP \$ 1,917	PPP \$ 2,229	–
Peru	PPP \$ 613	PPP \$ 1,149	–
Fülöp-szigetek	–	PPP \$ 647	–
Lengyelország	PPP \$ 553	PPP \$ 1,051	–
Portugália	PPP \$ 872	PPP \$ 1,496	–
Románia	PPP \$ 314	PPP \$ 523	PPP \$ 488
Szingapúr	PPP \$ 987	PPP \$ 1,350	–
Tajvan	–	PPP \$ 1,860	–
Szlovákia	PPP \$ 659	–	PPP \$ 1,195
Thaiföld	PPP \$ 935	PPP \$ 1,122	PPP \$ 2,273
USA	PPP \$ 2,268	PPP \$ 3,168	PPP \$ 6,164
UK	PPP \$ 1,499	PPP \$ 2,397	PPP \$ 3,016

Forrás: www.worldsalaries.org

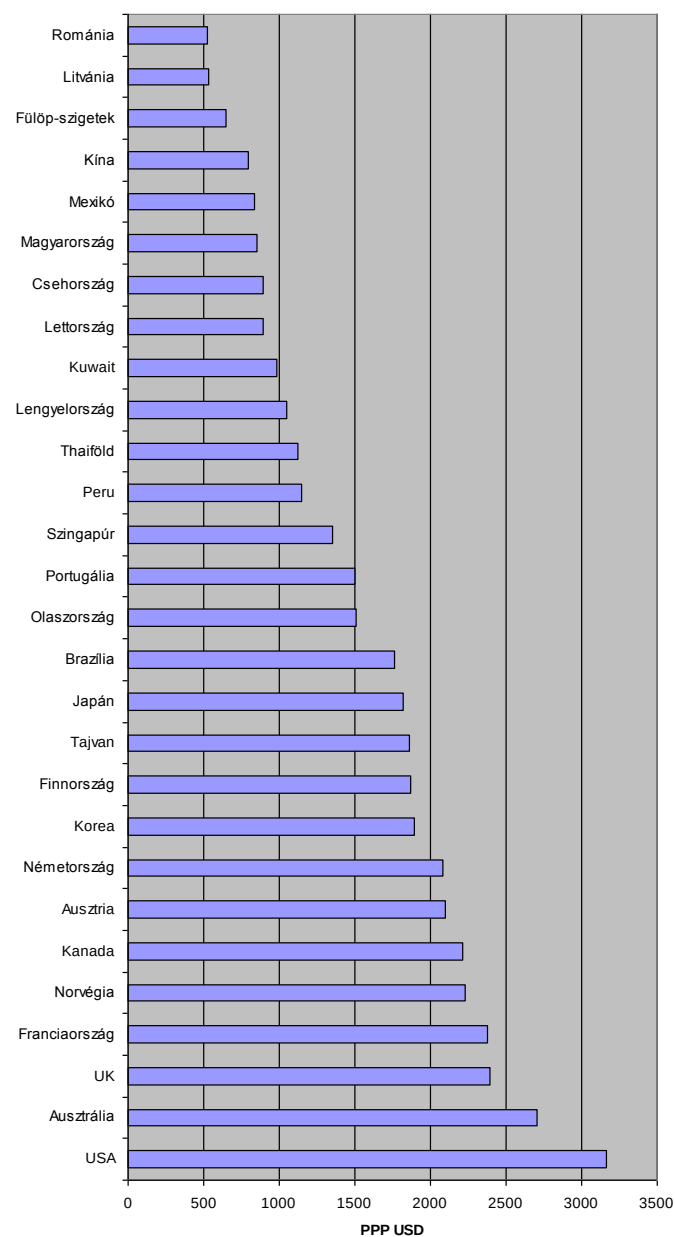
A szakmunkás végzettséget igénylő segédápoló legjobban az Amerikai Egyesült Államokban keres, ez meghaladja a – rendelkezésemre álló adatok alapján számolt – európai átlagnak (1 098 PPP USD) a kétszeresét és a globális átlagnál (1 200 PPP USD) is 1 000 dollárral több. A jó gazdasági helyzetnek örvendő államok bérei közt nincs számottevő eltérés, viszont utána egy óriási szakadék következik és az európai kevésbé fejlett országok és 2004-ben vagy azután csatlakozott EU-tagországok bérei az európai átlag mindössze 30%-t érik el (pl. Románia, Litvánia). Hazánk – mint sok más rangsorban – itt is középmezőnyben

foglal helyet, de az európai átlagbért nem éri el. Ha Európát nézzük, akkor Németország és a nem EU-s Norvégia vezet a rangsort.

15. ábra: Segédápolók bérei

Forrás: www.worldsalaries.org

16. ábra: Nővérek bérei

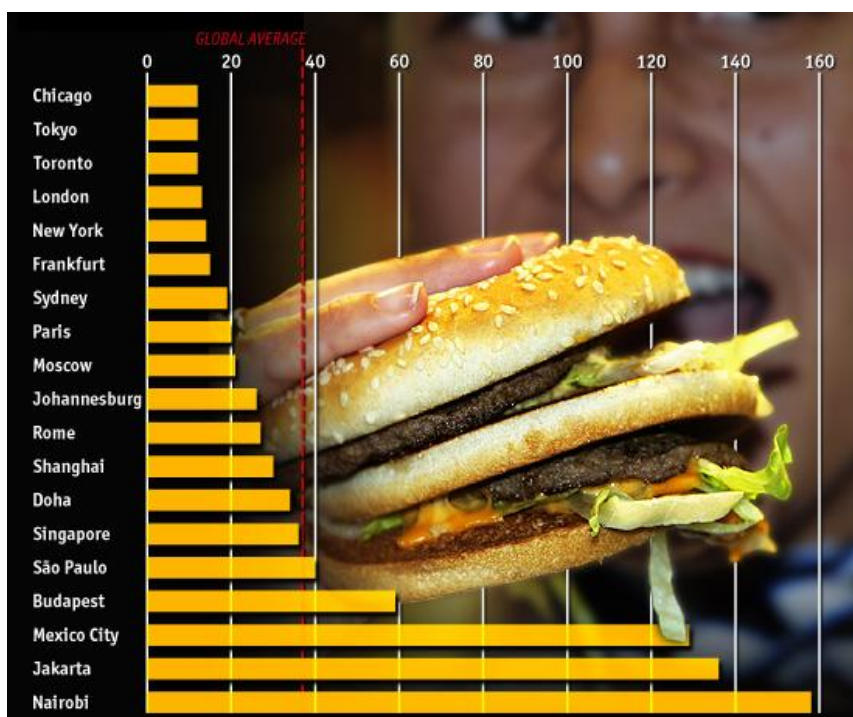
Forrás: www.worldsalaries.org

A szakirányú végzettséggel rendelkező nővér ugyancsak az USA-ban van a legjobban megfizetve és a legjobb európai bérnél (Nagy-Britannia: 2 397 PPP USD) 30%-kal többet kap. A globális (1540 PPP USD) és az európai átlagot (1485 PPP USD) ez esetben sem éri el a magyar bér, viszont a kelet-európai államokhoz képest magas bért kínál.

A fogorvosok bérét illetően az adatok korlátozott száma miatt kissé torzító képet kapunk az átlagot illetően (3025 PPP USD), mert több szegényebb és a rangsor végén elhelyezkedő országból (pl. Románia) nincs adatunk.

Ha a bérek egymáshoz való viszonyát nézzük, megfigyelhetjük, hogy míg egy nővér 10–20%-kal keres többet egy segédápolónál, a fogorvos egy nővérhez viszonyított bére annak akár kétszerese is lehet.

Nem elég viszont a bérek összegét ismernünk, annak vásárlóereje is nagyon fontos tényező. Legkönnyebben a vásárlóerőt egy olyan jószág nemzetközi összehasonlításával lehet hatékonyan megvalósítani, ami világszinten mindenhol megvásárolható. A zürichi USB AG választása éppen ezért a Big Mac-re esett, mert a McDonald's étteremlánc egy nemzetközileg elterjedt franchise-rendszer. Az alábbi ábrán (17. ábra) megtekinthetjük, hogy különböző városban mennyit kell dolgoznunk azért, hogy megvásárolhassunk egy Big Mac szendvicset és ez alapján következtethetünk az egy óra alatt megkereshető bérré és annak vásárlóerő-paritására. (Ennek meghatározása egy tizennégy szakmát figyelembe vevő számítás alapján történt). Érdekes és fontos megfigyelés, hogy ezen felmérést nem országokra, hanem városokra készítették el, ezzel is lehetőséget biztosítva akár egyes régiók összehasonlítására. Hiszen gyakran egy országon belül is figyelemre méltó szociális, életszínvonalbeli és gazdasági különbségek lehetnek.

17. ábra: Mennyit kell dolgozni, hogy meg tudjunk venni egy Big Mac-et?

Forrás: UBS AG, Zürich

Magyarországon 760 forint-ba kerül egy Big Mac szendvics (www.mcdonalds.hu), ezért 59 percet kell dolgozni, ami a globális átlagnál (37 perc) 22 perccel több (Prices and Earnings. USB AG, Zürich 2010). Tehát azt mondhatjuk, hogy nemcsak Európát, hanem az egész világot tekintve a magyar órabérek jóval az átlag alatt maradnak és a fizetőeszközünk vásárlóereje is meglehetősen csekély. A nyugat-európai, amerikai, ausztráliai városokban egy-két perccel kell többet vagy kevesebbet dolgozni egy Big Macért, de legjobban Chicagóban éri meg dolgozni, ha szeretünk McDonald's-os ételeket fogyasztani, mert ott már közel negyedórás munkáért kaphatunk egy Big Mac-et. Nagyon látványos a különbség Chicago és Nairobi esetében, ahol egy átlagos munkavállalónak több, mint tizenegyszer több időt kell dolgozni egy Big Mac megszerzéséért, mint amerikai társának. (Jóllehet Kenyában nem elterjedtek annyira a McDonald's éttermek, mint Amerikában, tehát az is valószínű, hogy egy átlagos kenyai polgár nem egy darab Big Mac-re fogja elkölteni fél napi keresetét.)

Ugyanílyan megközelítéssel az UBS AG kiszámolta egyes valuták percben kifejezett vásárlóerő-paritását nemcsak a Big Macre, hanem 1 kg rizsre, 1 kg kenyérre és egy iPod nanora vonatkozóan, amit az alábbi táblázatrészletben megtekinthetünk (a teljes táblázat az 9. mellékletben megtekinthető). Az árak nagymértékben különböznek kontinensenként, de gyakran még kontinenseken belül is. Ennek okai, hogy az adott cikk iránti kereslet, kulturális sajátosságok, technológiai fejlettség, a helyi munkaerő ára, termelési költsége és az adórendszer is befolyásolja, hogy adott termékért mennyit kell fizetnünk.

9. táblázat: Mennyit kell dolgozni, hogy meg tudjunk venni egy Big Mac-et, 1 kg kenyeret, 1 kg rizst vagy 1 iPod nanot?

Város	1 Big Mac percben	1 kg kenyér percben	1 kg rizs percben	1 iPod nano órában
Barcelona	21	17	8	16.0
Budapest	59	20	65	68.5
Chicago	12	22	9	11.5
Doha	34	26	28	35.0
Frankfurt	15	8	16	13.5
Jakarta	136	80	47	93.0
Johannesburg	26	12	17	41.5
London	13	10	8	11.0
Los Angeles	13	18	11	9.5
Mexico City	129	77	41	95.0
Moszkva	21	10	12	36.0
Nairobi	158	39	49	160.0
New York	14	12	8	9.0
Párizs	20	22	20	15.0
São Paulo	40	26	12	46.5
Shanghai	30	53	41	56.5
Sydney	14	16	11	9.5
Szingapúr	36	35	17	27.5
Tokyo	12	15	21	12.0
Toronto	12	15	8	10.5
Zürich	15	12	9	9.0

Forrás: UBS AG, Zürich

A globális átlagot tekintve 37 percet kell dolgozni egy Big Mac-ért, 22 percet 1 kg rizsért, 25 percet 1 kg kenyérért. A Big Mac rangsort – a korábbi évekhez hasonlóan – az amerikai, nyugat-európai és ausztrál városok vezetik pár perc eltéréssel. Érdekes megfigyelni azt, hogy különböző termékek esetén más-más állam (város) áll az élen, hiszen a regionális hagyományok is meghatározzák, hogy bizonyos országokban mely ételt fogyasztják gyakrabban, mely termék az étkezések alapja, tehát melyet kell a lakosság számára a legelérhetőbb áron adni. Ez is meghatározza, hogy hol kell az egyes termékekért kevesebbet (vagy többet) dolgozni. Hiszen nyilvánvaló, hogy míg a nyugati civilizációban a kenyér a legfontosabb, addig például Kínában szinte minden nap fogyasztanak rizst. Továbbá míg egy átlagos európai kéthetente tér csak be a McDonald's-ba, ez a tevékenység egyes amerikaiak esetében akár mindennapos is lehet.

Ha elvonatkoztatunk a már-már „luxusétel”-nek számító Big Mac-tól, akkor a szerényebb étrendbe tartozó rizsért és kenyérért látványosan kevesebbet kell dolgozni hazánkban, mint a fent említett McDonald's termékért. 1 kg kenyeret akár már húsz perces munkáért is megkaphatunk, ez harmada a Big Mac-ért szükséges munkaidőnek. Érdekes azonban, hogy 1 kg rizsért többet kell dolgozni, mint egy Big Mac-ért, bár az jóval nagyobb tápértékű és jóval több ember éhségét csillapítani tudja, mint egy darab McDonald's-os szendvics. Viszont hazánk pozíciója a kenyér-rangsorban a középmezőnyben foglal helyet, ám a rizs által meghatározott rangsorban sokkal rosszabb a helyzet, a magyarországi 65 perc a legtöbb a felmérésben résztvevő országokat tekintve, így a többi országhoz képest hazánkban felháborítóan sokba kerül 1 kg rizs.

A 2009-es felmérés során már egy – a korábbi években nem jellemző – non-food kategória is megjelent. Az elektronikai cikkek képviselő iPod nano értékének vásárlóerő-paritását már célszerűbb volt órában mérni, ebben viszont már Zürich, Los Angeles és Sydney is megelőzi Chicagot és a fejlett civilizáció országaiban jóval kevesebbet (akár tizedét) kell dolgozni azért, hogy meg tudjunk venni egy iPod-ot, míg egy-egy fejletlen (főleg afrikai) országban ez akár 177 órát is jelenthet (tehát több, mint egy hónapot nyolc órás napi munkaidő esetén).

Végül ha az utazási költséget 0-nak tekintjük, akkor Big Mac-et Chicagóban, kenyeret Frankfurtban, rizst Barcelonában és iPod nanot pedig Zürichben érdemes beszerezni.

4.3.3. A bérek összehasonlítása Magyarországon

Elemzésem következő részében már csak a magyar viszonyokra korlátozódok. Az alábbi táblázatban (10. táblázat) látható, hogy a diplomát igénylő szakmák – természetesen –

magasabb fizetést biztosítanak, a szakirányú végzettséget igénylő munkák esetében viszonylag kiegyenlített a kereseti lehetőség, bár a magasabb végzettséget igénylő szakmákhoz képest a bér akár 20–30%-kal is kevesebb lehet. Ez ugyancsak igaz a szakmunkás végzettségűekre, akiknek bére egy diplomásnak akár ötöde is lehet, míg egy szakirányú végzettségű alkalmazott bérének körülbelül a felét vihetik haza.

10. táblázat: Átlagos kereset szakmánkénti és ágazatonkénti összehasonlítása Magyarországon, 2005

Szakma	Havi nettó átlagkereset		Ágazat	Havi nettó átlagkereset	
	PPP USD	HUF ⁴		PPP USD	HUF
Repülőgép pilóta	2,629	531 058	Pénzügy	1,583	319 766
Számítógép-programozó	2,312	467 024	Oktatás	906	183 012
Mérnök	2,055	415 110	Szállítmányozás-kommunikáció	874	176 548
Könyvelő	1,789	361 378	Bányászat	867	175 134
Egyetemi tanár	1,133	228 866	Ingatlan	847	171 094
Tűzoltó	942	190 284	Termelés	788	159 176
Középiskolai tanár	918	185 436	Építőipar	642	129 684
Légikísérő	895	180 790	Szálloda-vendéglátás	592	119 584
Nővér	855	172 710	Összes szektor átlaga	828	167 256
Bányász	812	164 024			
Buszsofőr	805	162 610			
Segédápoló	716	144 632			
Autószerelő	707	142 814			
Hivatalnok	696	140 592			
Szállodai recepció	605	122 210			
Postás	589	118 978			
Ács	535	108 070			
Szállodai szobalány	515	104 030			
Pék	514	103 828			
Szabó	487	98 374			
Bolti eladó	461	93 122			

Forrás: www.worldsalaries.org

⁴ 1 USD = 202 HUF árfolyamon átszámítva, a Magyar Nemzeti Bank által meghatározott árfolyam alapján (2011. január 24.)

Ha ágazatonként vizsgálódunk, akkor a pénzügyi szektor dolgozói keresnek a legjobban (bankárok, könyvelők, közgazdászok), őket követik a közoktatásban dolgozók és ezután következnek a szállítmányozással és kommunikációval foglalkozók. A csálóka eredményeket az okozza, hogy mivel átlagfizetéseket vizsgálók a magasabb bérekkel rendelkező munkavállalókból kevesebb van, mint az alacsony bérezésű alkalmazottakból és a meglévő adatok nem tartalmazzák a borraaló illetve cafeteria formájában, vagy „feketemunka” által szerzett plusz keresetet sem.

4.3.4. Hol a legdrágább az élet?

A keresetek és az árak figyelembe vételével meg tudjuk állapítani, hogy hol érdemes élnünk. Hol tudunk relatíve olcsón, minél jobb életszínvonalat biztosítani magunknak, tehát a megélhetési költségeket hol lehet minél jobban redukálni. Ez abból áll össze, hogy a fizetés hány százalékát kell a létfenntartásra fordítani (pl. lakbér, közüzemi számlák, élelmiszerek stb.) és mennyit tudunk elkölteni szórakozásra, ruházkodásra, utazásra, luxuscikkekre, valamint esetleg megtakarításra van-e módunk. A következő táblázatban (11. táblázat) a világ harminc legdrágább nagyvárosa van felsorolva az Mercer Consulting felmérése alapján.

11. táblázat: A világ legdrágább nagyvárosai

2010-es rangsor	2009-es rangsor	Város	Ország
1	-	Luanda	Angola
2	1	Tokió	Japán
3	-	Ndjamena	Csád
4	3	Moszkva	Oroszország
5	4	Geneva	Svájc
6	2	Oszaka	Japán
7	-	Libreville	Gabon
=8	6	Zürich	Svájc
=8	5	Hong Kong	Hong Kong
10	7	Koppenhága	Dánia
=11	10	Szingapúr	Szingapúr
=11	14	Oslo	Norvégia
13	-	Victoria	Seychelle-szk.
14	-	Szöul	Dél-Korea
15	11	Milánó	Olaszország
16	9	Peking	Kína
=17	16	London	Nagy-Britannia
=17	13	Párizs	Franciaország
=19	17	Tel Aviv	Ízrael
=19	-	Nagoya	Japán
21	-	Sao Paulo	Brazil
22	-	Bern	Svájc
23	-	Niamey	Niger
24	-	Sydney	Ausztrália
25	12	Shanghai	Kína
26	18	Róma	Olaszország
27	8	New York City	USA
28	21	Bécs	Ausztria
29	-	Rio de Janeiro	Brazília
30	46	Szentpétervár	Oroszország

Forrás: a Mercer Consulting felmérése alapján

A Mercer 2010-es felmérése 214 városon és öt kontinensen keresztül hasonlítja össze és értékeli a megélhetési költségeket több, mint kétszáz tétel alapján (háztartás, közlekedés, élelmiszerek, ruházkodás, szórakozás stb.) Mivel a felmérés dollárban készült, így kis torzítást mutathat, hogyha a dollár árfolyama gyengül az adott város helyi fizetőeszközhöz képest. Akkor ugyanis a rangsorban az a város drágábbnak lesz feltüntetve még akkor is, ha a saját fizetőeszközben kifejezett árak nem változtak, vagy esetleg csökkentek.

Ez az első alkalom, hogy a rangsor első tíz városa között szerepel három afrikai nagyváros: az angolai Luanda (1), a csádi Ndjamena (3) és a gaboni Libreville (7). A top tízben ázsiai városokat is találunk; Tokió (2), Oszaka (6) és Hong Kong (8). Moszkva (4), Geneva (5) és Zürich (holtversenyben 8.) a legdrágább európai városoknak minősülnek Koppenhágával (10) egyetemben. Budapest (Magyarország) csak a 94. a rangsorban.

Ez alapján kijelenthetem, hogy habár a hazánkban élők úgy érzik, hogy nagyon drága a megélhetés, a felmérés szerint azonban több más városban is még költségesebb az élet. (Persze ez nem jelenti azt, hogy az adott életszínvonal fenntartása hazánkban könnyű.)

5. Összefoglalás

5.1. A hipotézisek értékelése

A dolgozat zárásaként az első fejezetben megfogalmazott öt hipotéziseimet értékelem, amelyekre a kutatásom során koncentráltam és amelyek vizsgálatát a dolgozat különböző fejezeteiben végeztem el.

Az első hipotézisem beigazolódott, hiszen azt feltételeztem, hogy a GDP nem alkalmas a jólét mérésére. Nyilvánvalóvá vált, hogy a mutató kiszámítása elsősorban piac- és pénzorientált és sok olyan pénzben nem mérhető tényezőt kihagy, melyek alapjaiban befolyásolják egy társadalom jólétét, életszínvonalát, ahogy ezt a második fejezetben láthattuk is.

A második hipotézisem az volt, hogy a GDP-t helyettesíteni lehet alternatív mutatókkal, melyek alkalmasabbak a jólét megfelelő mérésére és országokban tapasztalható életszínvonal összehasonlítására. Három más mutató alkalmasságát hasonlítottam össze a GDP-jével, az emberi fejlődési indexét (HDI), a fenntartható gazdasági jólét mutatóját (ISEW) és a valódi fejlődési indexét (GPI). Az eredmények különböznek az alternatív mutatók esetében. Vizsgálatom során arra jutottam, hogy a HDI-t, mivel a világ összes országára kiszámolják és publikálják, tehát világszínvonalú összehasonlításra lehetőséget biztosít. Valamint olyan tényezőket vesznek figyelembe a számításakor, amelyek meghatározóak az életszínvonal mérésében, így ezt a mutatót teljes mértékben alkalmasnak tartom az életszínvonal mérésére. Így a HDI mutató tekintetében a második hipotézisem beigazolódott. Az ISEW-et és a GPI-t – a mutatók kiszámításának módját figyelembe véve – sokkal alkalmasabbnak ítélem meg az életszínvonal mérésére mint a GDP-nél, de még akár a HDI-nél is. Azonban a széleskörű adatigényessége miatt ezen mutatók nem kerülnek rendszeresen kiszámításra és publikálásra, főleg nem a világ összes országára vonatkozóan, így míg a második hipotézisem első fele igaznak, a második fele hamisnak bizonyult. Hiszen az említett tények miatt az utóbbi két mutató nem alkalmas az országokban tapasztalható életszínvonal összehasonlítására.

A harmadik hipotézisem szerint az infláció befolyásolja az életszínvonal minőségét. Bebizonyosodott ez a hipotézisem is, hiszen nem véletlenül érzi azt az ember, hogy az infláció „elszegényít”. Vizsgálatom feltárta azt a tényt, hogy a dráguló árak az embereknek életszínvonal csökkenést okoznak, mert ugyanakkora bevételből vagy többet kell a szokásos megvásárolt cikkekre fordítaniuk, amit az egyéb életszínvonalat javító tényezők (szabadidő,

szórakozás, kultúra) sínylenek meg, vagy rosszabb minőséget tudnak csak megvásárolni, ami szintén életszínvonal-romlást eredményez.

A negyedik hipotézisem azt fogalmazta meg, hogy a munkanélküliség súlyos társadalmi károkat okoz, melyek következménye az életszínvonal csökkenése. Láthattuk, hogy nemcsak egyéni, hanem társadalmi problémákat is okoz. Amellett, hogy egy család kevesebb pénzből kell, hogy fenntartsa magát, az egész társadalomra, pontosabban az aktív keresőkre és az államra is plusz terhet rak. A nyugdíjak finanszírozásán kívül az állami költségvetésnek még a munkanélküli segélyekre is el kell különíteni egy részt, ami növekvő munkanélküliség mellett egyre nagyobb összeget jelent. Nem beszélve a munkanélküliség okozta pszichológiai problémákról, társadalmi depresszióról és a kiutat ígérő bűnözés fellendüléséről. Ezen szocio-pszichológiai megállapítások a negyedik hipotézisem helyességét igazolták.

Az ötödik hipotézisemnél úgy feltételeztem, hogy a bérek alapjaiban meghatározzák egy társadalom jólétét. A vizsgálódásom során ez is igaznak bizonyult, hiszen a bér a dolgozók elsődleges jövedelemforrása, amiből gazdálkodni tudnak. Ez határozza meg fogyasztásukat, így közvetve életszínvonalukat, jólétüket. Az is látható a kutatásomból, hogy országonként különböző mértékben vannak megfizetve a különböző munkát végzők, ez okozza az országok közti különbségeket az életszínvonal tekintetében. Hiszen nem véletlen, hogy például a magyar egészségügyi dolgozók többsége nem hazánkban akar karriert csinálni – miután a magyar társadalom több milliót befektet a taníttatásukba –, mert külföldön a hazai bérek többszörösét is megkaphatják ugyanazért a munkáért. Többek között e „kivándorlás” miatt is lényegesnek tartanám a magyar minimál- és átlagbérek európai átlaghoz igazítását.

5.2. Összegző gondolatok, javaslatok

A dolgozatom célja az életszínvonal felmérése és összehasonlítása nemzetközi szinten. Vizsgálódásomat az életszínvonal-kutatás fejlődésével kezdtem, felmértem, hogy mióta érdekli az emberiséget a különböző országokban tapasztalható jólét összehasonlítása, továbbá, hogy milyen „mérési eszközök” alkalmasak az életszínvonal megállapítására. Arra a következtetésre jutottam, hogy gazdasági szempontból különböző makrogazdasági mutatók vizsgálata célszerű. Éppen ezért elsőként a legismertebb, legfontosabb és a legtöbbet emlegetett mutató elemzésével kezdtem. A bruttó hazai termék (GDP) azonban nem bizonyult hitelesnek, ha a jólét méréséről van szó. Hiszen – mint a második fejezetben is kifejttem – túl sok torzító hatást foglal magában, túlságosan a piaci folyamatokra koncentrál és ezért sok közösségi, családon belül lezajló illetve természeti folyamatot nem vesz figyelembe. Azt is

észre vettem, hogy az országok nemzetközi összehasonlítására viszont kiválóan alkalmas, hiszen rendszeresen és minden országra kiszámítják.

Azonban mivel azt láttam, hogy nem tudom a GDP-vel megfelelően meghatározni az életszínvonal minőségét egyes országokban, más mutatókat kerestem. Így esett a választásom a HDI⁵-re, az ISEW-re és a GPI-ra. Sorra megvizsgáltam ezen mutatók alkalmasságát is mind a jólét és életszínvonal mérésére, mind pedig az országok összehasonlítására. Azt tapasztaltam, hogy míg a jólét mérésére való alkalmasságuk felülmúlja a GDP-jét, sőt nagyon is hitelesen mérhető az élet minősége ezen mutatókkal, mégis összehasonlításra csak a HDI ad lehetőséget, mert annak kiszámítása nem olyan adatigényes, mint két társának és ezért a HDI-t is évente, széles körben kiszámolják és publikálják. Másrészt, mivel az ISEW és a GPI is az életszínvonal hiteles mércéjének bizonyult, semmiképpen sem szabad elfeledkeznünk róluk. Az országok rangsorolásánál mindenképpen érdemes figyelembe vennünk ezen mutatók által szolgáltatott adatokat – még akkor is, ha csak korlátozottan állnak rendelkezésre –, hogy valamelyest képesek legyünk a GDP alapján felállított helytelen rangsort korrigálni. Véleményem szerint a legcélravezetőbb az lenne, ha egy olyan mutatót sikerülne kidolgozni, melynek adatigényessége nem gátolná a kiszámításának rendszerességét és széles körűségét, és így lehetőséget biztosítana az életszínvonal mérésére és az államok összehasonlítására.

Azt tapasztaltam, hogy mutatószámok nem elegendők egy országban tapasztalható jólét mérésére, ezért olyan gazdasági folyamatokat és tényeket is figyelembe kell venni, melyek társadalmi szinten rendkívüli mértékben befolyásolják az életszínvonalat. Ha a társadalmat lebontjuk egyénekre egyértelműen kirajzolódik, hogy az emberek mindennapi életében, az életszínvonaluk fenntartását az befolyásolja, hogy hogyan változnak az árak, mennyi fizetést kapnak és van-e munkájuk. Ezért irányult vizsgálatom következő része az inflációra, a bérekre és a munkanélküliségre. Tudniillik ezek olyan tényezők, melyeknek gazdasági hatása mellett társadalmi hatása is van.

A munkanélküliségből következik a jövedelemcsökkenés, ami az életszínvonal csökkenését is okozhatja. A drasztikus árnövekedés következtében ugyancsak életszínvonal-csökkenés következik be, ha az egyén kénytelen kevesebbet, vagy rosszabb minőséget vásárolni. A munkanélküliség egy természetes gazdasági jelenség, ami ellen küzdenie kell az állam vezetőinek, ha az életszínvonal növelését tűzték ki célul. Láthattuk, hogy a válság hatására a munkanélküliségi ráta megugrott és csak lassan-lassan konszolidálódik a helyzet. A munkanélküliség az egyik legsúlyosabb probléma, mert nemcsak a gazdasági, hanem

⁵ Rendre: Emberi Fejlődési Index, Fenntartható Gazdasági Jólét Mutatója, Valódi Fejlődési Index

szociológiai, pszichológiai hatása is jelentős. A rosszabb életszínvonal depresszióhoz, bűnözéshez, alkoholizmushoz vezethet, ami nemcsak az egyénre, hanem környezetére is negatív hatást fejt ki, jólétük csökken.

Az infláció hatásait sem tudjuk kiküszöbölni, mert ez is a kapitalizmus természetes jelensége. Annyit tud az állam tenni, hogy bérkompenzáció formájában segíti a lakosságot, lehetőséget ad életszínvonaluk megőrzésére. Ezért is fontos, hogy egy államban legyen meghatározott minimálbér és ne lehessen legálisan éhbérért dolgoztatni embereket. Magyarországon szerencsés helyzetben vagyunk a minimálbért illetően, hiszen több olyan ország (EU-s is) van, ahol minimálbér egyáltalán nem létezik. Az átlagbéreken azonban hazánkban is lenne mit javítani, főleg ha az európai átlagot tekintjük. Továbbá láthattuk, hogy a bérek vásárlóerő-paritása is figyelemre méltó tényező, hiszen ez is befolyásolja az egyének fogyasztását, jólétét. A bérszint emelése, az infláció visszaszorítása és munkahelyek teremtése lehetne az első lépés, hogy Magyarország lakosságának életszínvonala emelkedjen.

Célszerű lenne nem kizárólag az EU által előírt kritériumok elérését kitűzni célul, hanem átgondoltan, a társadalom javát nézve követni az előírásokat. A maastrichti konvergencia-kritériumok esetében, az árstabilitás és a költségvetési fegyelem teljesítése a társadalom javára válik, segíti a jólét emelkedését, tehát a kormány feladata ezen előírásoknak megfelelni, nemcsak az EU-tagság érdekében, hanem a magyar társadalom jólétének érdekében. Azonban ha a folyamatos GDP növekedésre gondolunk (ami a jelen fogyasztásorientált gazdaság elvárása), akkor inkább érdemes a mutató mögé néznünk és megvizsgálnunk, hogy vajon azért mert a GDP nő, valóban nő-e a jólét. Ahogy dolgozatomból is kiderül e két fogalom egyértelműen nem kapcsolható össze és nem következik az egyikből a másik. A GDP „papíron” való növekedése egyáltalán nem biztosítja a társadalom életszínvonalának növekedését, így nem szabad a gazdaság működését kizárólag ezen mutató értékének függvényében irányítani, hanem sok más tényező is van, amely viszont komolyabb odafigyelést érdemelne. Az állam feladata az lenne, hogy a jólét és életszínvonal emelése érdekében több munkahelyet, magasabb minimál-, átlagbért biztosítson az embereknek. Az infláció visszaszorításával árstabilitást kellene megvalósítani, és így elérhetnénk, hogy ennek hatása a magyar társadalom fogyasztására, közvetve életszínvonalára pozitív változást indukálna és megteremtené a lehetőséget arra, hogy a magyar életszínvonal világviszonylatban is jó és a lakosság igényeinek megfelelő legyen.

Irodalomjegyzék

- Árvay János (1992): A nemzetijövedelem-számítás története. *Közgazdasági Szemle*, 12. 1126–1143. o.
- Bánfalvy Csaba (1991): A munkanélküliek szociális jellemzőiről. *Esély*, 4. 97-108. o.
- Bordieu, Pierre (1978): *A társadalmi egyenlőtlenségek újtermelődése*. Gondolat Kiadó, Budapest. 136. o.
- Cobb, Clifford – Helstead, Ted – Rowe, Jonathan (1997): Ha a GDP felmegy, miért megy Amerika lefelé? *Kovács*, 1. 30-47. o.
- Dabóczi Kálmán (1998): A mérhető balgaság, avagy miért nincs olaj a közgazdaságtan lámpásában. *Kovács*, 2. 32-57. o.
- EKB Konvergenciajelentés 2010 május. www.mnb.hu Letöltve: 2011.01.03.
- Dr. Ékes Ildikó (2002): *Életmód–életszínvonal*. Rejtjel Kiadó, Budapest. 23-24. o.
- Erdős Tibor (1998): *Infláció*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Fogyasztói árak gyorstájékoztató, 2010 december. www.ksh.hu Letöltve: 2010. 12.04.
- Görbe Angéla – Nemcsicsné Zsóka Ágnes (1998): A jólét mérése, avagy merre halad Magyarország. *Kovács*, 2. 61-75. o.
- Heltai László (1998): Alternatív gazdasági mutatók. *Eszmélet*, 39. 157-167. o.
- Human Development Report 2009. <http://hdr.undp.org/en/data> letöltve: 2010.12.03.
- Kaskareva, L. (1952): Az I. Internacionáléban Marx által megszervezett általános munkásstatisztika történetéből. *Statisztikai Szemle*, 2. 84-95. o.
- Kiss Gabriella – Pál Gabriella (2006): *Környezetgazdaságtan*. Universitas-GYŐR Kht, Győr.
- Közgazdasági Kislexikon. (1987) Kossuth Kiadó, Budapest. 123. o.
- Malthus, Thomas Robert (1902): *Tanulmány a népesedés törvényéről*. Politzer Zsigmond és Fia, Budapest.
- Mankiw, Gregory (1999): *Makroökonómia*, Osiris Kiadó, Budapest.
- Márfi András (2007): A szubjektív életkörülmények társadalmi-gazdasági összefüggései. Utasi Ágnes (szerk.): *Az életminőség feltételei*. MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest. 6-23. o.
- Meyer Dietmar – Solt Katalin (2006): *Makroökonómia*. Aula Kiadó, Budapesti Corvinus Egyetem.
- Smith, Adam (1940): *Vizsgálódás a nemzetek jólétének természetéről és okairól I–II. kötet*. Magyar Közgazdasági Társaság, Budapest.
- Prices and Earnings. USB AG, Zürich 2010. www.ubs.com Letöltve: 2011.01.28.

Veblen, Thorstein (1975.): *A dologtalan osztály elmélete. Válogatás Veblen műveiből.*
Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.

Internetes források:

www.citymayors.com

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

www.foe.co.uk

www.geoindex.hu

www.hdr.undp.org

www.ksh.hu

www.ilo.org

www.imf.org

www.mcdonalds.hu

www.mnb.hu

www.mfor.hu

www.napi.hu

www.nyugatmagyar.hu

www.ubs.com

www.vilaggazdasag.hu

www.worldbank.org

Mellékletek

1. melléklet:

HDI-GDP/fő értékei

	GDP/fő	HDI
	2007	
Albania	1703,195	0,818110
Algeria	2158,569	0,753549
Andorra	21272,880	0,933953
Angola	1213,267	0,563768
Antigua and Barbuda	11892,019	0,868001
Argentina	9359,589	0,865866
Armenia	1425,299	0,797849
Australia	23871,127	0,970293
Austria	26664,202	0,954962
Azerbaijan	1945,638	0,786577
Bahamas	18264,168	0,856085
Bahrain	16298,951	0,895413
Bangladesh	441,384	0,542843
Belarus	2253,464	0,825573
Belgium	25030,159	0,953356
Belize	3677,924	0,771612
Benin	353,809	0,491740
Bhutan	1112,964	0,619234
Bolivia	1124,963	0,729446
Bosnia and Herzegovina	2041,484	0,811714
Botswana	4434,554	0,693646
Brazil	4273,970	0,812830
Brunei	18149,652	0,919631
Bulgaria	2412,692	0,839735
Burkina Faso	260,253	0,388962
Burundi	109,730	0,393690
Cambodia	486,699	0,593172
Cameroon	692,002	0,522762
Canada	26361,155	0,966321
Cape Verde	1553,879	0,708064
Central African Rep.	231,060	0,369487
Chad	285,238	0,392141
Chile	6081,998	0,877613
China	1811,750	0,771645
Colombia	2955,252	0,806521
Comoros	374,826	0,575783
Congo, Dem. Rep.	93,556	0,389350
Congo, Rep.	1156,471	0,601317
Costa Rica	5123,723	0,853539
Cote d'Ivoire	530,129	0,484106
Croatia	6636,700	0,871135
Cyprus	15148,655	0,913571
Czech Rep.	7475,401	0,903308

Denmark	32771,742	0,954555
Djibouti	830,216	0,520015
Dominica	4201,964	0,814212
Dominican Rep.	3490,894	0,776965
Ecuador	1656,539	0,806076
Egypt	1697,053	0,703453
El Salvador	2621,651	0,747484
Equatorial Guinea	8016,536	0,719005
Eritrea	151,069	0,471715
Estonia	7304,002	0,883416
Ethiopia	175,006	0,413717
Fiji	2190,433	0,741284
Finland	28498,478	0,958891
France	23636,373	0,960887
Gabon	4148,427	0,755348
Gambia	363,240	0,456098
Georgia	1228,933	0,777995
Germany	25105,646	0,947060
Ghana	312,945	0,526416
Greece	14982,255	0,941870
Grenada	4720,479	0,812901
Guatemala	1877,841	0,704119
Guinea	400,509	0,435179
Guinea-Bissau	141,309	0,396158
Guyana	1070,208	0,728575
Haiti	388,223	0,532088
Honduras	1410,149	0,732146
Hong Kong, China	34040,740	0,943839
Hungary	6180,157	0,879494
Iceland	37945,282	0,968917
India	685,547	0,611985
Indonesia	1037,512	0,733868
Iran	2137,431	0,781975
Ireland	32568,192	0,965450
Israel	21404,826	0,935005
Italy	20016,597	0,951431
Jamaica	3861,502	0,765659
Japan	40719,025	0,960246
Jordan	2369,941	0,769862
Kazakhstan	2332,294	0,804167
Kenya	457,629	0,541123
Korea, Rep.	15157,640	0,937442
Kuwait	23072,131	0,915671
Kyrgyzstan	352,197	0,709500
Laos	450,090	0,618711
Latvia	6296,227	0,866363
Lebanon	5399,281	0,803084

Lesotho	501,587	0,513952
Liberia	144,433	0,441811
Libya	7553,516	0,846897
Liechtenstein	77880,324	0,950954
Lithuania	5790,495	0,870106
Luxembourg	56358,117	0,960202
Macedonia, FYR	2075,824	0,817149
Madagascar	260,225	0,543247
Malawi	148,433	0,493271
Malaysia	5007,884	0,829459
Maldives	3294,019	0,770631
Mali	287,357	0,371147
Malta	10630,532	0,901715
Mauritania	477,590	0,520268
Mauritius	4634,307	0,804292
Mexico	6542,576	0,853958
Moldova	547,304	0,720463
Mongolia	683,195	0,726586
Montenegro	2184,084	0,834344
Morocco	1647,870	0,653718
Mozambique	342,179	0,402041
Namibia	2688,709	0,686124
Nepal	245,126	0,553417
Netherlands	26844,567	0,964408
New Zealand	15307,805	0,949628
Nicaragua	885,818	0,699113
Niger	170,540	0,339596
Nigeria	473,732	0,510876
Norway	42065,214	0,971081
Oman	9978,003	0,845807
Pakistan	651,203	0,571853
Panama	5195,614	0,840112
Papua New Guinea	649,448	0,540711
Paraguay	1458,832	0,760572
Peru	2692,168	0,806378
Philippines	1201,747	0,751210
Poland	5932,458	0,880434
Portugal	11453,779	0,909222
Romania	2595,596	0,836937
Russia	2866,373	0,817449
Rwanda	289,508	0,459610
Saint Kitts and Nevis	8614,648	0,837561
Saint Lucia	5007,094	0,821318
Saint Vincent and the Grenadines	4367,471	0,771989

Samoa	1800,061	0,770676
San Marino	33535,806	0,651064
Saudi Arabia	10012,240	0,843223
Senegal	532,651	0,463943
Serbia	1779,996	0,826449
Seychelles	8164,567	0,844992
Sierra Leone	254,102	0,364541
Singapore	29185,160	0,944195
Slovak Republic	8106,060	0,879902
Slovenia	13333,944	0,929334
Solomon Islands	1089,385	0,610441
South Africa	3715,810	0,682960
Spain	16362,679	0,954737
Sri Lanka	1140,017	0,758701
Sudan	502,268	0,531292
Suriname	2517,856	0,768976
Swaziland	1542,222	0,571785
Sweden	32560,429	0,963422
Switzerland	37677,690	0,960366
Syria	1295,495	0,742218
Tajikistan	230,696	0,688340
Tanzania	357,211	0,529830
Thailand	2592,486	0,783437
Timor-Leste	299,772	0,489314
Togo	248,532	0,499379
Tonga	1659,714	0,767635
Trinidad and Tobago	10738,002	0,836569
Tunisia	2651,994	0,768799
Turkey	5116,387	0,806268
Turkmenistan	1569,053	0,739462
Uganda	328,365	0,513685
Ukraine	1125,960	0,795530
United Arab Emirates	26071,063	0,903406
United Kingdom	28944,894	0,947169
United States	38062,996	0,956496
Uruguay	8094,584	0,865025
Uzbekistan	783,033	0,710308
Vanuatu	1288,008	0,692573
Venezuela	5783,763	0,844252
Vietnam	617,115	0,724944
Yemen, Rep.	555,989	0,574607
Zambia	374,477	0,481048

Forrás: Human Development Reports 2009.

<http://hdr.undp.org/en/statistics/data/>

2. melléklet:

GDP és HDI közötti kapcsolat erőssége

Korrelációs mátrix		
	<i>GDP/fő</i>	<i>HDI</i>
GDP/fő	1	
HDI	0,624635	1

Forrás: HDR 2009 és az Eurostat adatai alapján saját számítás

3. melléklet:

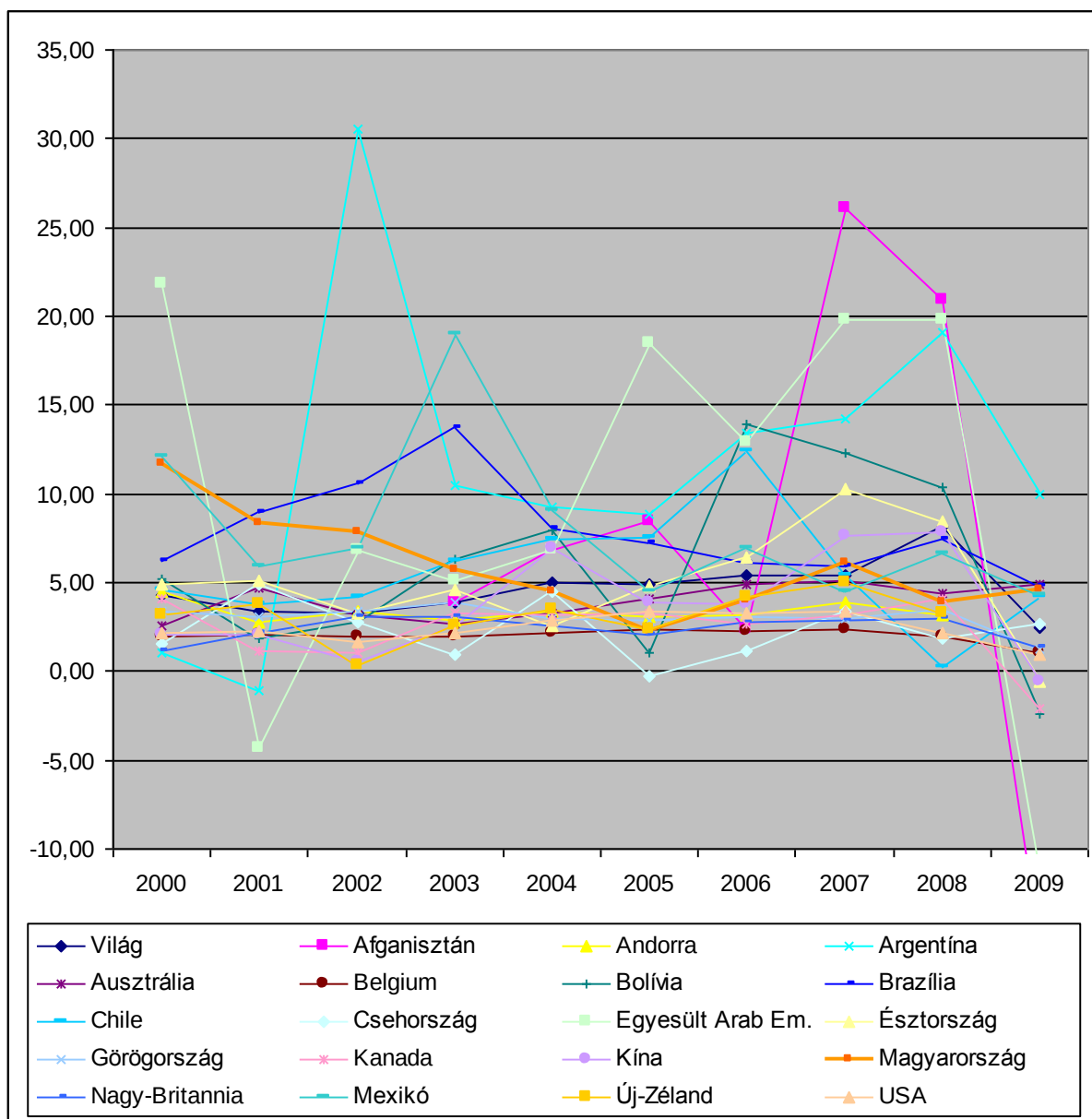
Az ISEW és a GDP összehasonlítása

Ausztria	ISEW (hazai fizetőeszközben)	GDP (hazai fizetőeszközben)	Eltérés	Eltérés (%)
1955	200	200	1	100,00%
1965	295	320	1,084746	108,47%
1975	405	510	1,259259	125,93%
1985	406	675	1,662562	166,26%
1990	407	780	1,916462	191,65%
Németország				
1950	3800	4900	1,289474	128,95%
1960	6850	8800	1,284672	128,47%
1970	9900	12500	1,262626	126,26%
1980	12500	16750	1,34	134,00%
1990	10000	19900	1,99	199,00%
Svédország				
1950	37000	38000	1,027027	102,70%
1960	43750	50000	1,142857	114,29%
1970	62500	74000	1,184	118,40%
1980	75000	87500	1,166667	116,67%
1990	74000	98000	1,324324	132,43%
Hollandia				
1950	6500	12000	1,846154	184,62%
1960	8000	17000	2,125	212,50%
1970	11500	25000	2,173913	217,39%
1980	24900	30000	1,204819	120,48%
1990	20000	35000	1,75	175,00%

Forrás: Friends of Earth honlapja (www.foe.co.uk)

4. melléklet

Infláció a világ néhány országában 2000-től (előző év=100%)

Forrás: www.worldbank.org

5. melléklet:

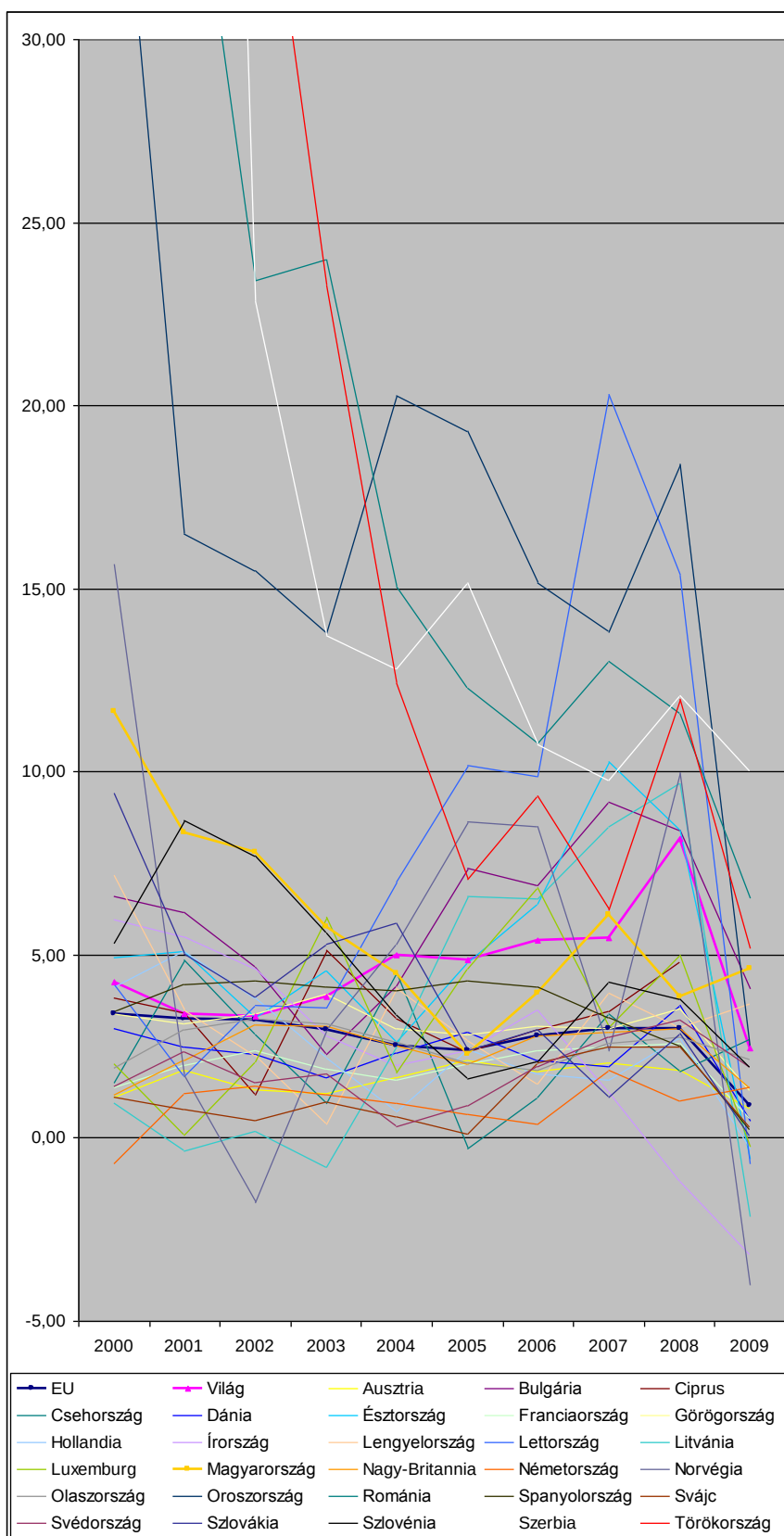
A CPI (fogyasztói árindex) és a GDP közti kapcsolat erőssége

	<i>Fogyasztói árindex</i>	<i>GDP/fő</i>
Fogyasztói árindex	1	
GDP/fő	-0,501610955	1

<http://data.un.org>

6. melléklet:

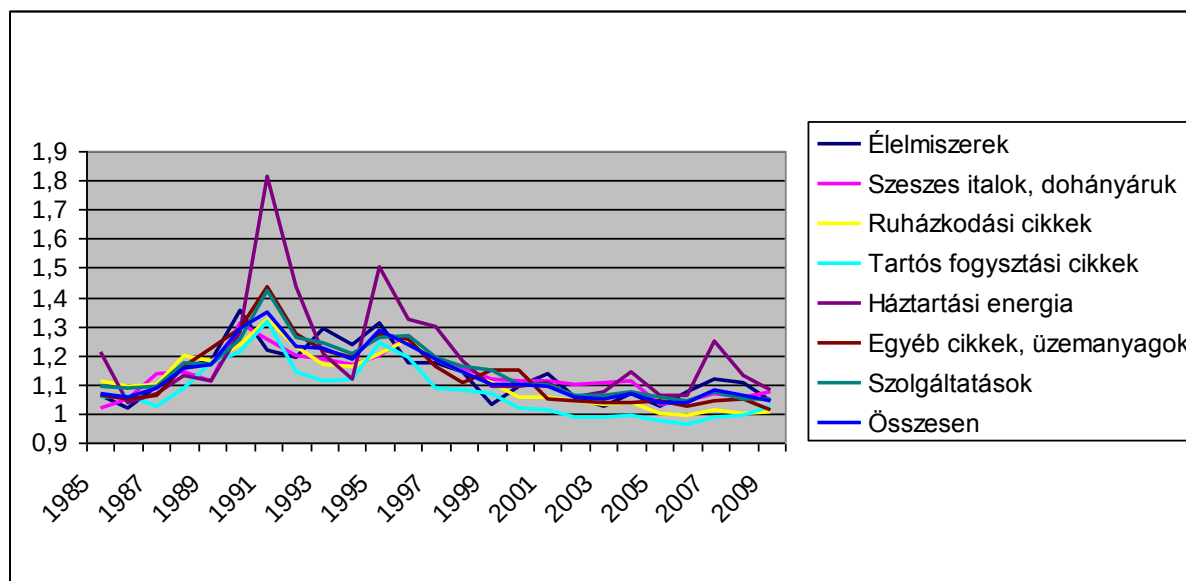
Európai infláció 2000-től (előző év=100%)

Forrás: www.worldbank.org

7. melléklet:

A fogyasztói árindex összetevőinek éves átlagos változása 1985-től (előző év=100%)

Forrás: www.ksh.hu

8. melléklet:

Mennyit kell dolgozni, hogy megvehess egy Big Mac-et, 1 kg rizst, 1 kg kenyeret vagy egy iPod nanot?

City	1 Big Mac in min.	1kg bread in min.	1kg rice in min.	1 iPod nano 8 GB, in hrs.	City	1 Big Mac in min.	1kg bread in min.	1kg rice in min.	1 iPod nano 8 GB, in hrs.
Amsterdam	19	10	11	13.5	Manama	25	24	25	23.0
Athens	30	13	27	24.5	Manila	88	84	38	128.5
Auckland	19	19	13	16.0	Mexico City	129	77	41	95.0
Bangkok	45	43	27	66.0	Miami	13	27	10	10.0
Barcelona	21	17	8	16.0	Milan	27	19	21	16.0
Beijing	44	52	31	73.0	Montreal	15	17	16	10.5
Berlin	19	10	17	14.0	Moscow	21	10	12	36.0
Bogotá	58	36	21	62.5	Mumbai	61	17	37	177.0
Bratislava	62	23	25	45.5	Munich	20	14	13	13.5
Brussels	19	13	11	13.0	Nairobi	158	39	49	160.0
Bucharest	42	27	44	63.5	New York	14	12	8	9.0
Budapest	59	20	65	68.5	Nicosia	18	10	12	15.0
Buenos Aires	57	36	34	99.0	Oslo	21	15	12	10.5
Cairo	82	48	20	105.0	Paris	20	22	20	15.0
Caracas	126	70	14	97.0	Prague	38	12	21	43.0
Chicago	12	22	9	11.5	Riga	42	29	30	51.0
Copenhagen	17	12	11	11.0	Rio de Janeiro	51	34	15	56.0
Delhi	49	20	58	122.5	Rome	27	26	25	19.5
Doha	34	26	28	35.0	Santiago de Chile	69	37	36	69.5
Dubai	18	15	16	20.0	São Paulo	40	26	12	46.5
Dublin	15	9	11	10.0	Seoul	27	21	20	22.0
Frankfurt	15	8	16	13.5	Shanghai	30	53	41	56.5
Geneva	17	13	10	10.0	Singapore	36	35	17	27.5
Helsinki	27	16	11	12.5	Sofia	56	18	44	78.0
Hong Kong	14	21	16	19.0	Stockholm	20	25	17	11.0
Istanbul	48	12	43	56.0	Sydney	14	16	11	9.5
Jakarta	136	80	47	93.0	Taipei	20	23	12	23.5
Johannesburg	26	12	17	41.5	Tallinn	30	19	18	39.5
Kiev	45	21	32	82.0	Tel Aviv	24	16	19	22.0
Kuala Lumpur	41	22	13	52.0	Tokyo	12	15	21	12.0
Lima	58	31	23	86.5	Toronto	12	15	8	10.5
Lisbon	23	30	9	19.5	Vienna	17	16	12	14.0
Ljubljana	34	25	20	32.0	Vilnius	41	29	35	74.5
London	13	10	8	11.0	Warsaw	31	13	25	45.5
Los Angeles	13	18	11	9.5	Zurich	15	12	9	9.0
Luxembourg	15	12	9	10.0					
Lyon	20	22	16	15.0					
Madrid	27	21	11	15.5					

Forrás: 2010 márciusi UBS AG tanulmány

9. melléklet:

A legdrágább nagyvárosok, 2010

2010-es rangsor	2009-es rangsor	Város	Ország
1	-	Luanda	Angola
2	1	Tokió	Japán
3	-	Ndjamena	Csád
4	3	Moszkva	Oroszország
5	4	Geneva	Svájc
6	2	Oszaka	Japán
7	-	Libreville	Gabon
=8	6	Zürich	Svájc
=8	5	Hong Kong	Hong Kong
10	7	Koppenhága	Dánia
=11	10	Szingapúr	Szingapúr
=11	14	Oslo	Norvégia
13	-	Victoria	Seychelle-szk.
14	-	Szöul	Dél-Korea
15	11	Milánó	Olaszország
16	9	Peking	Kína
=17	16	London	Nagy-Britannia
=17	13	Párizs	Franciaország
=19	17	Tel Aviv	Izrael
=19	-	Nagoya	Japán
21	-	Sao Paulo	Brazília
22	-	Bern	Svájc
23	-	Niamey	Niger
24	-	Sydney	Ausztrália
25	12	Shanghai	Kína
26	18	Róma	Olaszország
27	8	New York City	USA
28	21	Bécs	Ausztria
29	-	Rio de Janeiro	Brazília
30	46	Szentpétervár	Oroszország
31	19	Helsinki	Finnország
32	=34	Dakar	Szenegál
=33	-	Bangui	Közép-Afrikai Közt.
=33	51	Melbourne	Ausztrália
35	29	Amsterdam	Hollandia
36	-	Baku	Azerbajjan
37	30	Pozsony	Szlovákia
=38	=23	Guangzhou	Kína
=38	-	Noumea	Új-Kaledónia
=40	28	Athén	Görögország
=40	27	Douala	Kamerun
=42	22	Shenzhen	Kína
=42	25	Dublin	Írország
44	-	Isztambul	Törökország
=45	34	Abidjan	Elefántcsontpart
=45	-	Havanna	Kuba
47	-	Prága	Csehország
48	-	Brazzaville	Kongó
49	=38	Barcelona	Spanyolország
=50	48	Frankfurt	Németország
=50	26i	Abu Dhabi	Egyesült Arab Emírségek

Forrás: www.citymayors.com